

สภาพทั่วไปจังหวัดสมุทรสาคร

ในบทนี้จะศึกษาถึงสภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐานของพื้นที่ศึกษาคือ จังหวัดสมุทรสาคร โดยเนื้อหาของพื้นที่ศึกษาแต่ละส่วนจะศึกษาเกี่ยวกับลักษณะทางกายภาพ ลักษณะทางเศรษฐกิจ ลักษณะทางสังคมเพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการอธิบายและสรุปบทบาทของเมือง และแนวโน้มการขยายตัวของเมืองสมุทรสาครในบทต่อไป

3.1 ประวัติความเป็นมา

จังหวัดสมุทรสาคร หรือที่นิยมเรียกกันว่า “มหาชัย” แต่เดิมในสมัยกรุงศรีอยุธยาเรียกว่า บ้านท่าจีน เพราะเป็นชายทะเลใกล้ปากแม่น้ำที่เรือสำเภาจีนและแหลมมลายูเข้ามาทำการค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้า ขนถ่ายสินค้าที่ปากแม่น้ำ และได้พักอาศัยอยู่ในย่านนี้จนเกิดเป็นชุมชนใหญ่เรียกกันว่า “บ้านท่าจีน” ต่อมาในสมัยสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ ไทยเกิดสงครามกับพม่า จึงโปรดให้ชุมชนบ้านท่าจีนเลื่อนฐานะเป็นเมืองให้ชื่อว่า “เมืองสาครบุรี” เมื่อปี พ.ศ. 2099 เพื่อเป็นหัวเมืองสำหรับเรียกกระดมพลเวลาเกิดสงคราม และเป็นเมืองหน้าด่านป้องกันศัตรูที่จะยกมารุกรานทางทะเล

ในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ 8 (พ.ศ. 2204 - พ.ศ. 2251) ได้เสด็จประพาสปากน้ำเมืองสาครบุรี ขณะที่ผ่านคลองโคกขามที่คดเคี้ยว เรือพระที่นั่งเกิดชนกับกิ่งไม้จนหัวเรือหัก ทำให้พันท้ายนรสิงห์ ซึ่งทำหน้าที่ถือท้ายเรือพระที่นั่งต้องโทษประหารชีวิต หลังจากนั้นสมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ 8 จึงโปรดให้ขุดคลองลัดจากเมืองธนบุรีเป็นแนวตรงไปออกปากน้ำเมืองสาครบุรีแทนคลองโคกขามที่คดเคี้ยว เรียกว่า คลองพระพุทธเจ้าหลวง แต่ยังไม่เสร็จก็สวรรคตก่อน เมื่อถึงสมัยสมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ 9 (พ.ศ. 2222 - พ.ศ. 2275) ได้โปรดให้ขุดต่อจนเสร็จ และพระราชทานนามว่า “คลองมหาชัย” ต่อมาบริเวณฝั่งคลองเกิดชุมชนขยายเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็ว มหาชัยจึงเป็นที่นิยมเรียกขานแต่นั้นมา

สมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 ได้โปรดให้เปลี่ยนชื่อเมืองสาครบุรี เป็นเมืองสมุทรสาคร ซึ่งมีความหมายว่า “เมืองแห่งทะเลและแม่น้ำ” ต่อมาในปี พ.ศ. 2438

ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งมณฑลนครไชยศรีขึ้น มีจังหวัดขึ้นอยู่ในความปกครองรวม 3 จังหวัดคือ จังหวัดนครปฐม สุพรรณบุรี และจังหวัดสมุทรสาคร จากนั้นปี พ.ศ. 2456 สมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ได้โปรดให้ทางราชการเปลี่ยนคำว่า เมือง เป็นจังหวัด ทั่วทุกแห่งในพระราชอาณาจักร เมืองสมุทรสาครจึงได้เปลี่ยนเป็น จังหวัดสมุทรสาคร มาจนทุกวันนี้

จังหวัดสมุทรสาครเดิมมีอำเภอขึ้นอยู่ในความปกครองรวม 3 อำเภอคือ อำเภอเมืองสมุทรสาคร อำเภอบางโทรด และอำเภอกระทุ่มแบน ต่อมาเมื่อวันที่ 28 กันยายน พ.ศ. 2464 ได้มีพระราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้เปลี่ยนชื่ออำเภอบางโทรด เป็นอำเภอบ้านบ่อ ให้ตรงกับชื่อตำบลที่ตั้งอำเภอ ต่อมาได้มีแจ้งความของกระทรวงมหาดไทย ลงวันที่ 30 ตุลาคม พ.ศ. 2468 ว่าได้ทรงทราบใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทว่า อำเภอบ้านบ่อ จังหวัดสมุทรสาคร มณฑลนครไชยศรี ซึ่งตั้งที่ว่าการอำเภอบ้านบ่อแต่เดิมนั้นเป็นตำบลลับ เวลานี้การค้าขายของราษฎรได้ไปชุมนุมกันอยู่ทางคลองดำเนินสะดวก ตำบลบ้านแพ้ว จึงเป็นตำบลที่สำคัญอย่างยิ่ง และราษฎรตำบลบ้านบ่อจะไปมากับอำเภอเมืองสมุทรสาครก็เป็นการสะดวก เพราะทางรถไฟไปมาได้ในวันเดียว อีกประการหนึ่งอาจแบ่งเขตท้องที่อำเภอสามพรานมาขึ้นได้อีกหลายตำบล เป็นการสะดวกแก่การปกครอง จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้รวมท้องที่ต่างๆคือ แยกเอาตำบลดอนไผ่ ตำบลบ้านแพ้ว ตำบลเจ็ดริ้ว ตำบลคลองตัน จากอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม รวม 4 ตำบล แบ่งเอาตำบลกำแพงของอำเภอเมืองสมุทรสาคร 1 ตำบล รวมกับตำบลโรงเข้และตำบลหลักสามของอำเภอบ้านบ่อ รวมทั้งหมด 7 ตำบลเข้าด้วยกันเป็นหนึ่งอำเภอ และตั้งที่ว่าการอำเภอที่ตำบลบ้านแพ้ว เรียกว่าอำเภอบ้านแพ้ว ขึ้นกับจังหวัดสมุทรสาคร ส่วนอำเภอบ้านบ่อเก่าที่ตั้งอยู่ตำบลบ้านบ่อนั้น ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้รวมตำบลบางกระเจ้า ตำบลบางโทรด ตำบลกาหลง ตำบลนาโคก เข้ากับตำบลบ้านบ่อ รวมเป็น 5 ตำบล จัดตั้งขึ้นเป็นกิ่งอำเภอ เรียกว่า “กิ่งอำเภอบ้านบ่อ” ขึ้นกับอำเภอเมืองสมุทรสาคร ตั้งแต่วันที่ 30 ตุลาคม พ.ศ. 2468 เป็นต้นไป จังหวัดสมุทรสาครจึงมีอำเภอและกิ่งอำเภอขึ้นอยู่ในความปกครองรวม 3 อำเภอ กับ 1 กิ่งอำเภอคือ อำเภอเมืองสมุทรสาคร อำเภอกระทุ่มแบน อำเภอบ้านแพ้ว และกิ่งอำเภอบ้านบ่อ

เมื่อวันที่ 19 พฤศจิกายน พ.ศ. 2469 สมุหเทศาภิบาลสำเร็จราชการมณฑลนครไชยศรีได้ไปตรวจราชการที่กิ่งอำเภอบ้านบ่อ เห็นการงานแผนกมหาดไทย แผนกอัยการมีน้อย ส่วนแผนกสรรพากรมีมาก เห็นว่าควรรวมการงานแผนกมหาดไทยและแผนกอัยการ จึงได้มีคำสั่งที่

173/895 ลงวันที่ 28 พฤษภาคม พ.ศ. 2469 ถึงผู้ว่าราชการจังหวัดสมุทรสาครให้สั่งปลัดกิ่งอำเภอบ้านบ่อและเสมียนพนักงานขนส่งพระราชการทั้งปวงในแผนกมหาดไทยและแผนกอัยการมารวมทำการอยู่ที่อำเภอเมืองสมุทรสาคร ส่วนกิ่งอำเภอนั้นให้มีเจ้าพนักงานสรรพากร 2 คนตรวจเก็บภาษีผ่านด่านและประจำที่ไปตามเดิมตั้งแต่วันที่ได้รับคำสั่ง ต่อมาสมุหเทศาภิบาลสำเร็จราชการมณฑลนครไชยศรี ได้มีคำสั่งที่ 1578/19239 ลงวันที่ 27 มีนาคม พ.ศ. 2470 ถึงผู้ว่าราชการจังหวัดสมุทรสาครว่า เนื่องจากทางราชการได้แบ่งตำบลในท้องที่อำเภอสามพรานจังหวัดนครปฐม กับตำบลในท้องที่อำเภอกระทุ่มแบน อำเภอเมืองสมุทรสาคร กิ่งอำเภอบ้านบ่อไปตั้งเป็นอำเภอบ้านแพ้ว ขึ้นอยู่ในจังหวัดสมุทรสาครแล้วนั้น จึงขออนุญาตยุบอำเภอบ้านบ่อและโยกย้ายปลัดกิ่งอำเภอและเสมียนพนักงานไปรวมทำที่อำเภอเมืองสมุทรสาครเข้าไปยังกระทรวงมหาดไทย และได้รับท้องตราพระราชสีห์น้อย 400/14407 ลงวันที่ 16 มีนาคม พ.ศ. 2470 อนุญาตให้ยุบกิ่งอำเภอบ้านบ่อและให้จัดการทำเนียบท้องที่ให้ถูกต้องด้วย

ตั้งแต่วันที่ 16 มีนาคม พ.ศ. 2470 เป็นต้นมา จังหวัดสมุทรสาครจึงมีอำเภอขึ้นภายใต้การปกครองรวม 3 อำเภอคือ อำเภอเมืองสมุทรสาคร อำเภอกระทุ่มแบน และอำเภอบ้านแพ้ว ส่วนกิ่งอำเภอบ้านบ่อยุบไปขึ้นกับอำเภอเมืองสมุทรสาคร ครั้นเมื่อวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2486 ทางราชการได้ยุบจังหวัดสมุทรสาครไปรวมกับจังหวัดธนบุรี อำเภอเมืองสมุทรสาคร อำเภอกระทุ่มแบน และอำเภอบ้านแพ้ว จึงต้องไปขึ้นอยู่ในความปกครองของจังหวัดธนบุรี และอำเภอเมืองสมุทรสาครจึงเปลี่ยนชื่อเป็นอำเภอสมุทรสาคร จากนั้นเมื่อวันที่ 2 พฤษภาคม พ.ศ. 2489 ทางราชการได้แยกการปกครองท้องที่ของจังหวัดสมุทรสาครเดิมออกจากจังหวัดธนบุรี และยกฐานะเป็นจังหวัดขึ้นใหม่ เรียกว่าจังหวัดสมุทรสาคร อำเภอเมืองสมุทรสาคร อำเภอกระทุ่มแบน และอำเภอบ้านแพ้วจึงได้มาขึ้นอยู่ในความปกครองของจังหวัดสมุทรสาครต่อไป อำเภอสมุทรสาครก็เปลี่ยนชื่อเป็นอำเภอเมืองสมุทรสาครตามเดิม

เมืองสมุทรสาครนี้เป็นที่ตั้งระบบการเทศบาลตำบลแห่งแรกในประเทศไทย โดยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมประทานพระบรมราชโองการ จัดตั้งเทศบาลตำบลท่าฉลอม ซึ่งเป็นต้นกำเนิดเทศบาลตำบลและเทศบาลในปัจจุบันขึ้นที่ตำบลท่าฉลอม อำเภอเมืองสมุทรสาคร แต่ต่อมาได้ยุบเลิกไป

3.2 ลักษณะทางกายภาพ

3.2.1 ที่ตั้งและอาณาเขต

จังหวัดสมุทรสาครเป็นจังหวัดชายทะเล ซึ่งตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ตอนล่างของภาคตะวันตกของประเทศไทยและตั้งอยู่บนปากแม่น้ำท่าจีน นับได้ว่าเป็นแม่น้ำสายสำคัญสายหนึ่งของประเทศไทยที่ไหลลงสู่อ่าวไทย บริเวณที่ตั้งของจังหวัดจะอยู่ประมาณเส้นละติจูดที่ 13 องศาเหนือ 18 ลิปดา ถึง 13 องศาเหนือ 45 ลิปดา หรือประมาณเส้นรุ้งที่ 13-14 องศาเหนือ และลองติจูดที่ 100 องศา ถึง 30 ลิปดาตะวันออก หรือเส้นแวงที่ 100 องศาตะวันออก ห่างจากกรุงเทพมหานครวัดตามระยะทางรถไฟสายแม่กลอง 30.1 กิโลเมตร และตามระยะทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 35 (พระรามที่ 2) ประมาณ 30 กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียงดังนี้ (แผนที่ 3.1)

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	จังหวัดนครปฐม
ทิศใต้	ติดต่อกับ	ทะเลอ่าวไทย
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	จังหวัดกรุงเทพมหานครและจังหวัดสมุทรปราการ
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	จังหวัดสมุทรสงครามและจังหวัดราชบุรี

3.2.2 ขนาด

จังหวัดสมุทรสาครมีเนื้อที่ทั้งสิ้น 839.247 ตารางกิโลเมตร หรือ 532,015 ไร่ โดยแยกเป็น 3 อำเภอคือ

อำเภอเมืองสมุทรสาคร	มีพื้นที่	462.216 ตารางกิโลเมตร
อำเภอกะทู้แบน	มีพื้นที่	132 ตารางกิโลเมตร
อำเภอบ้านแพ้ว	มีพื้นที่	245.031 ตารางกิโลเมตร

3.2.3 การแบ่งเขตการบริหารและการปกครอง

จังหวัดสมุทรสาคร แบ่งเขตการปกครองออกเป็นดังนี้

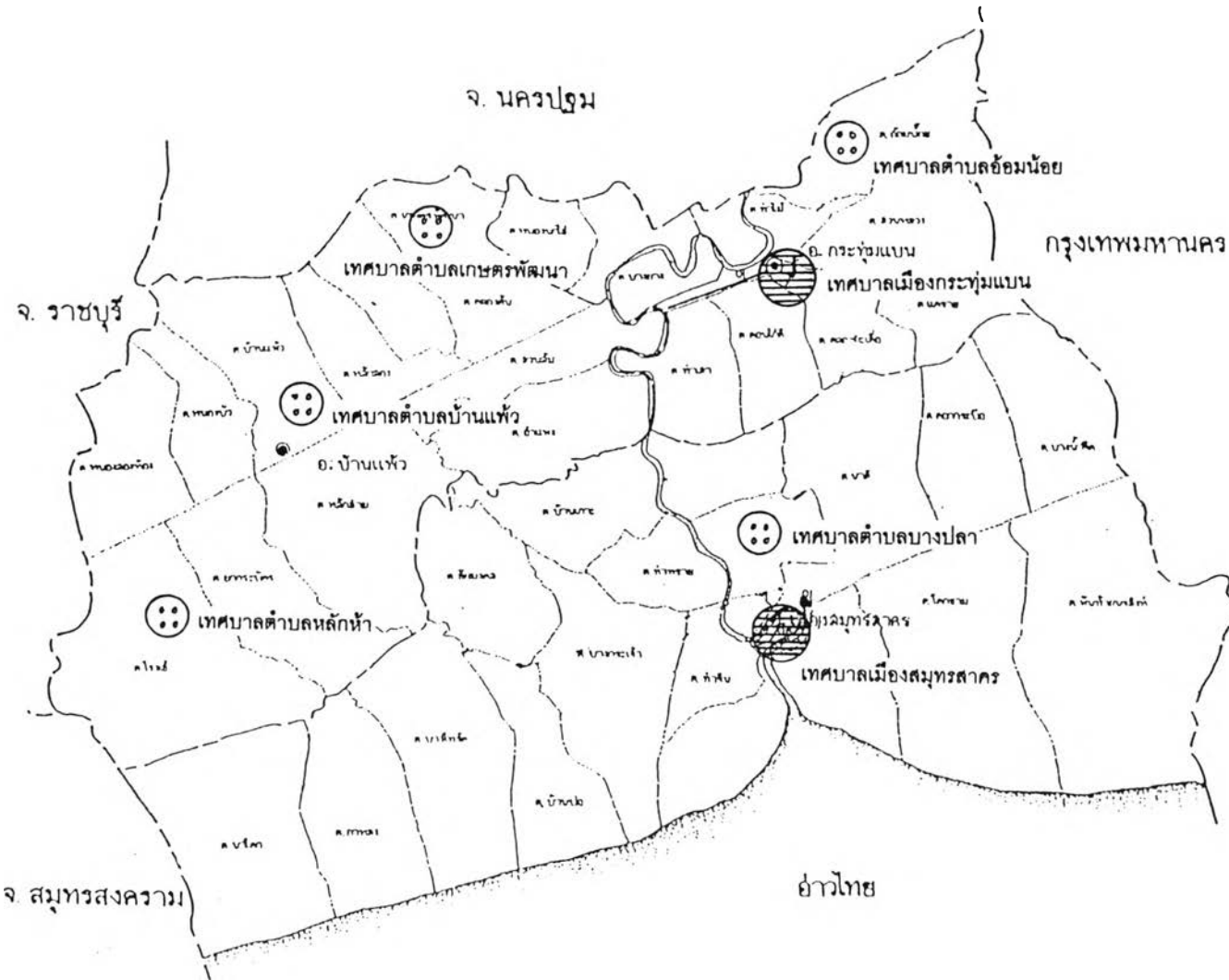
1) การบริหารราชการส่วนภูมิภาค

- ระดับจังหวัด ประกอบด้วย หน่วยงานราชการสังกัดภูมิภาค 25 หน่วย แบ่งเป็น 3 อำเภอ 40 ตำบล 294 หมู่บ้าน

2) การบริหารราชการส่วนท้องถิ่น

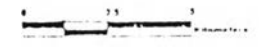
บทบาทและความเชื่อมโยงของสะพานปลา
ที่มีต่อการพัฒนาเมืองสมุทรสาคร

แผนที่ 3.1
แสดง ขอบเขตการปกครอง รายตำบล

สัญลักษณ์

- เขตจังหวัด
- - - เขตอำเภอ
- เขตตำบล
- ⊙ ที่ตั้งอำเภอ
- ⊘ เทศบาลเมือง
- ⊙ เทศบาลตำบล

ภาควิชา การวางแผนภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- องค์การบริหารส่วนจังหวัด ครอบคลุมพื้นที่ 31 ตำบล คือ อำเภอเมือง 15 ตำบล อำเภอกระทุ่มแบน 8 ตำบล อำเภอบ้านแพ้ว 8 ตำบล
- เทศบาลเมืองสมุทรสาคร มีพื้นที่ 10.33 ตารางกิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่ 7 ตำบล คือ ตำบลมหาชัย ท่าฉลอม โกรกกราก โคกขาม ท่าทราย บางหญ้าแพรก และท่าจีน
- เทศบาลเมืองกระทุ่มแบน มีพื้นที่ 2.175 ตารางกิโลเมตร ครอบคลุมตำบลตลาดกระทุ่มแบน
- เทศบาลตำบลอ้อมน้อย อำเภอกระทุ่มแบน พื้นที่ 30.40 ตารางกิโลเมตร
- เทศบาลตำบลบ้านแพ้ว อำเภอบ้านแพ้ว พื้นที่ 0.76 ตารางกิโลเมตร
- เทศบาลตำบลหลักห้า อำเภอบ้านแพ้ว พื้นที่ 95.12 ตารางกิโลเมตร
- เทศบาลตำบลเกษตรพัฒนา อำเภอบ้านแพ้ว พื้นที่ 9.20 ตารางกิโลเมตร
- เทศบาลตำบลบางปลา อำเภอเมือง พื้นที่ 56.20 ตารางกิโลเมตร
- องค์การบริหารส่วนตำบล มี 31 ตำบล อยู่ในเขตอำเภอเมือง 15 แห่ง อำเภอกระทุ่มแบน 8 แห่ง อำเภอบ้านแพ้ว 8 แห่ง

3.2.4 ลักษณะของชุมชน

ชุมชนแห่งนี้เดิมเป็นชุมชนเกษตรกรรม ดังนั้นจึงได้เกาะกลุ่มกัน ณ จุดที่สะดวกที่สุดทางการคมนาคมทางน้ำ คือ ริมแม่น้ำท่าจีน อยู่ห่างจากทะเลเพียงเล็กน้อย ลักษณะทั่วไปของบริเวณชุมชนเป็นที่ราบลุ่มต่ำ พื้นที่ทั่วไปมีน้ำทะเลขึ้นถึง ที่ดินโดยรอบบริเวณชุมชนเป็นดินอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การเพาะปลูก ชุมชนนี้ตั้งอยู่ตรงคั้งแม่น้ำฝั่งขวามือของแม่น้ำท่าจีน ซึ่งเป็นคั้งน้ำที่มีน้ำลึกเหมาะแก่การนำเรือขนส่ง และเดินเรือในทะเลเข้ามาจอดเทียบท่าเพื่อขนส่งสินค้า ต่อมาเมื่อมีการขุดคลองมหาชัยมาเชื่อมและตัดถนน มีทางรถไฟเข้าถึง จึงกลายเป็นชุมชนขนาดใหญ่

ชุมชนแห่งนี้มีลักษณะเกาะกันเป็นกลุ่มหนาแน่นอยู่ริมฝั่งแม่น้ำท่าจีนเป็นรูปครึ่งวงกลมจากคลองกระโจมนด้านใต้สุดขึ้นมา และทางฝั่งแม่น้ำท่าจีนด้านซ้ายมือ ซึ่งมีลักษณะคล้ายปลายลูกตุ้ม หรือที่ชาวบ้านเรียกว่าฝั่งท่าฉลอม โดยจะมีอาคารบ้านเรือนอยู่ตามริมฝั่งตลอด แต่หนาแน่นน้อยกว่าทางฝั่งมหาชัย ลักษณะของชุมชนเมืองสมุทรสาครจะหนาแน่นมากในบริเวณสถานีรถไฟสายมหาชัย-วงเวียนใหญ่ บริเวณนี้เป็นศูนย์กลางของชุมชนเนื่องจากเป็นจุดสุดทางรถไฟ มีตลาดและท่าเรือ ตลอดจนบริการสาธารณะต่างๆอยู่ในบริเวณนี้ ส่วนสิ่งปลูกสร้างในชุมชนนี้ก็มีลักษณะทั่วไปคือ มีอาคารประเภทห้องแถวใช้ในการประกอบธุรกิจการค้าและพักอาศัย

บทบาทและความเชื่อมโยงของสะพานปลา
ที่มีต่อการพัฒนาเมืองสมุทรสาคร

แผนที่ 3.2

แสดง ลักษณะชุมชนมหาชัย-ท่าฉลอม

จากภาพถ่ายทางอากาศ ปี พ.ศ. 2530

สัญลักษณ์

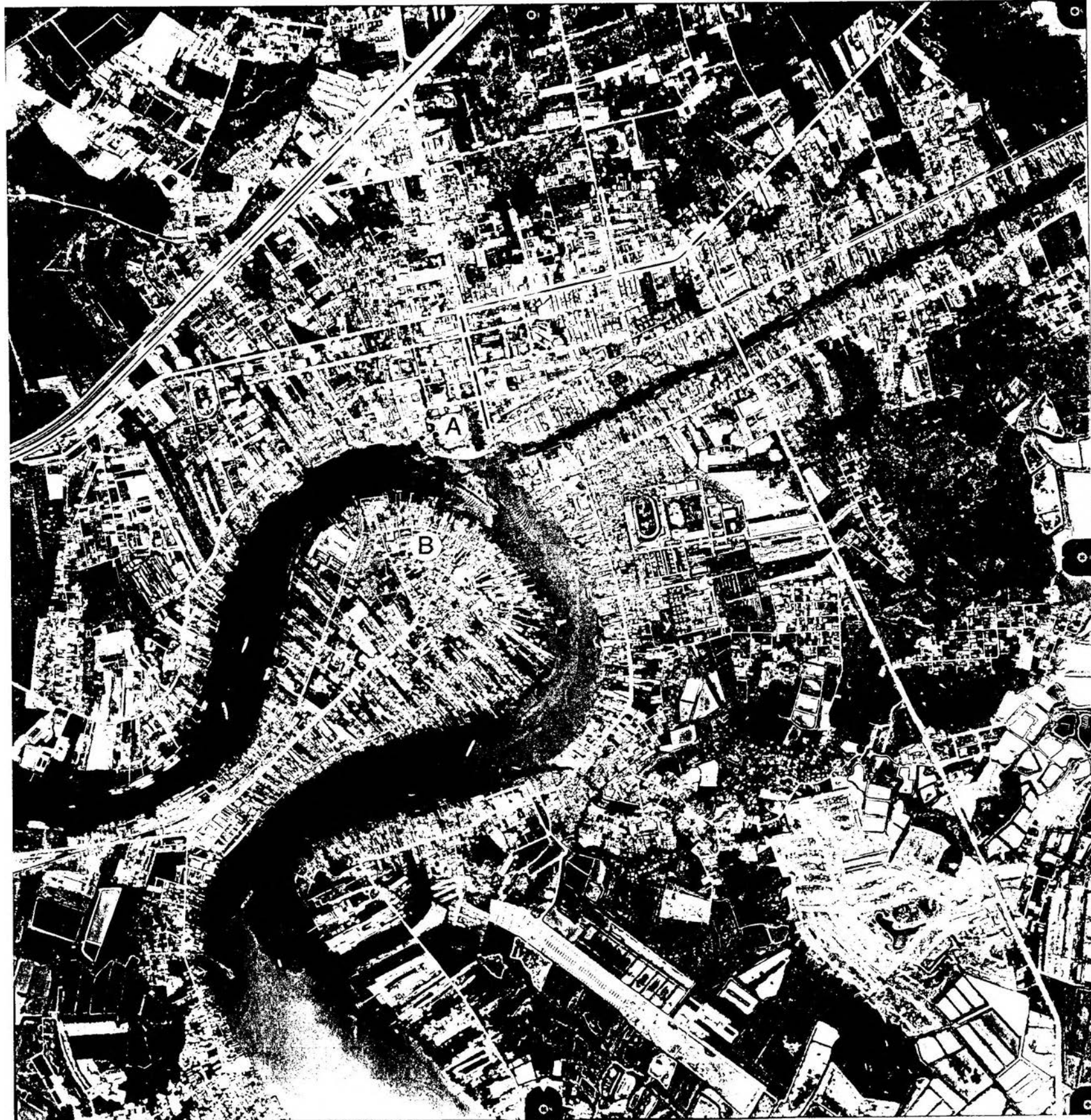
A มหาชัย

B ท่าฉลอม

มาตราส่วน 1 : 20,000

ภาควิชา การวางแผนภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทบาทและความเชื่อมโยงของสะพานปลา
ที่มีต่อการพัฒนาเมืองสมุทรสาคร

แผนที่ 3.3

แสดง ลักษณะชุมชนมหาชัย-ท่าฉลอม

จากภาพถ่ายทางอากาศ ปี พ.ศ. 2540

สัญลักษณ์

A มหาชัย

B ท่าฉลอม

มาตราส่วน 1 : 20,000

ภาควิชา การวางแผนภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จากภาพถ่ายทางอากาศ (แผนที่ 3.2 และ 3.3) จะเห็นได้ว่า ช่วงระยะเวลา 10 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2530 - พ.ศ. 2540) ชุมชนเมืองสมุทรสาครมีการขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยมีการขยายตัวของชุมชนตามริมสองฝั่งแม่น้ำท่าจีนและเส้นทางคมนาคมต่างๆเป็นจำนวนมาก และพื้นที่เดิมที่เป็นพื้นที่เกษตรกรรมก็ถูกเปลี่ยนเป็นพื้นที่เมืองมากขึ้น

3.2.5 ลักษณะภูมิประเทศ

จังหวัดสมุทรสาครเป็นจังหวัดชายทะเล มีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า พื้นที่เป็นที่ราบลุ่มและป่าชายเลน ไม่มีป่าไม้และแร่ธาตุ ไม่มีเกาะและภูเขา ลักษณะพื้นที่โดยทั่วไปเป็นที่ราบลุ่มชายฝั่งทะเล น้ำทะเลขึ้นถึง มีที่ดอนเล็กน้อย มีแม่น้ำท่าจีน ซึ่งเป็นแม่น้ำสายสำคัญที่ไหลผ่านตลอดกลางของพื้นที่เขตจังหวัดยาวประมาณ 70 กิโลเมตร และยังเป็นแม่น้ำสาขาหนึ่งของแม่น้ำเจ้าพระยา โดยแยกแม่น้ำเจ้าพระยาที่บ้านปากคลองมะขามเฒ่า อำเภอดุสิต จังหวัดชัยนาท แล้วไหลคดเคี้ยวไปตามแนวเหนือขนานกับแม่น้ำเจ้าพระยา ในระยะทางประมาณ 35 กิโลเมตร ผ่านจังหวัดสุพรรณบุรี จังหวัดนครปฐม ลงสู่อ่าวไทยที่จังหวัดสมุทรสาคร รวมความยาวทั้งสิ้นประมาณ 325 กิโลเมตร ส่วนพื้นที่ส่วนล่างสุดของจังหวัดสมุทรสาครคืออำเภอเมืองสมุทรสาคร จดอ่าวไทย มีชายฝั่งทะเลยาวประมาณ 41 กิโลเมตร และส่วนใหญ่เป็นป่าชายเลน ทำให้บริเวณนี้ไม่เหมาะแก่การเพาะปลูก แต่เหมาะในการทำนาเกลือและนากุ้ง ซึ่งถือเป็นอาชีพหลักของชาวสมุทรสาคร พื้นที่อยู่สูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 1-2 เมตร เขตกั้นระหว่างทะเลกับแผ่นดินเป็นป่าชายเลนที่ค่อนข้างสมบูรณ์ ยาว 41.8 เมตร มีเนื้อที่ 16,208 ไร่ พื้นที่ตอนบนของจังหวัดเหมาะแก่การทำนา ทำสวน โดยเฉพาะพื้นที่อำเภอบ้านแพ้ว ส่วนพื้นที่ตอนล่างอยู่ใกล้ทะเลเหมาะแก่การทำนาเกลือ และการทำประมง ในปัจจุบันพื้นที่ป่าชายเลนนับวันจะลดน้อยลงอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากการบุกรุกของประชาชนแถบชายฝั่งทะเลเพื่อทำอาชีพทางการประมง กอปรกับธรรมชาติได้เปลี่ยนแปลงพื้นที่ป่าชายเลนให้ตื้นเขิน และน้ำที่กัดเซาะพื้นที่โดยรอบ ส่วนพื้นที่ที่อยู่ถัดจากพื้นที่ป่าชายเลน บริเวณชายฝั่งคลองธรรมชาติและคลองที่ได้ทำการขุดขึ้นเพื่อนำน้ำจืดมาใช้ในการเพาะปลูก โดยมีโครงข่ายเชื่อมโยงระหว่างแม่น้ำท่าจีนกับแม่น้ำแม่กลองและแม่น้ำเจ้าพระยา คลองเหล่านี้นอกจากจะช่วยในการระบายน้ำแล้ว ยังใช้ในการชลประทานและการคมนาคมด้วย

3.2.6 ลักษณะภูมิอากาศ

จังหวัดสมุทรสาครเป็นจังหวัดริมทะเล ตั้งอยู่กั้นอ่าวไทยอยู่ในอิทธิพลของลมบกและลมทะเล รวมทั้งมีลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้พัดผ่านในช่วงฤดูร้อน มีลักษณะอากาศแบบฝนเมืองร้อน ทำให้อากาศโดยทั่วไปเย็นและชุ่มชื้น ขณะเดียวกันอากาศร้อนในฤดูร้อนก็ไม่รุนแรงมากนัก เนื่องจากมีความชื้นจากลมทะเล มีอุณหภูมิเฉลี่ยตลอดปีประมาณ 26-28 องศาเซลเซียส มีฝนตกเกือบตลอดปีเฉลี่ย 1,586.60 มิลลิเมตรต่อปี และจะตกมากในช่วงเดือนกันยายนถึงตุลาคม

ฤดูร้อน เริ่มต้นตั้งแต่เดือนมีนาคมถึงมิถุนายน อากาศจะร้อนอบอ้าวในเดือนเมษายนถึงพฤษภาคม อุณหภูมิจะสูงขึ้นและจะสูงมากที่สุดในเดือนเมษายน ส่วนในระยะเดือนมิถุนายนฝนเริ่มจะมีตกประปราย

ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่เดือนมิถุนายนถึงตุลาคม ฝนจะตกชุกในเดือนกันยายนถึงตุลาคม

ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายนถึงมกราคม บางปีอาจจะหนาวมาก เพราะได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันตก ลมบกและลมทะเล

3.2.7 ทรัพยากรธรรมชาติ

1) ดิน ลักษณะดินส่วนใหญ่จะเป็นดินที่มีความอุดมสมบูรณ์สูง เพราะพื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัดถือได้ว่าเป็นที่ราบลุ่มน้ำท่วมถึง สามารถแบ่งลักษณะดินได้ 2 กลุ่มคือ (แผนที่ 3.4 และ 3.5)

- ดินนา มีประมาณร้อยละ 50 ของพื้นที่ทั้งจังหวัด ซึ่งกระจายอยู่ในบริเวณตอนบนของจังหวัด เป็นกลุ่มดินที่เหมาะสมสำหรับการปลูกข้าว

- ดินเค็มชายฝั่งทะเล มีประมาณร้อยละ 50 ของพื้นที่ทั้งจังหวัด ซึ่งครอบคลุมพื้นที่ตอนล่างของจังหวัด ติดกับอ่าวไทย

ถ้าพิจารณาแยกเป็นรายอำเภอ สามารถแบ่งได้ดังตารางที่ 3.1

ตารางที่ 3.1 แสดงกลุ่มดิน ลักษณะดิน แยกเป็นรายอำเภอ

อำเภอ	กลุ่มดิน	ร้อยละ	ครอบคลุมพื้นที่	ลักษณะดินทั่วไป	ประโยชน์
เมืองสมุทรสาคร	- กลุ่มดินนา	15	ตอนบนของอำเภอ	- ดินเหนียวปนดินร่วน	- ทำสวน ทำนา
	- กลุ่มดินเค็มชายฝั่งทะเล	55	ตอนกลางของอำเภอ	- ดินเลนเนื้อดินเค็มจัด	- ทำนาเกลือ เลี้ยงกุ้ง
	- เขตเพาะเลี้ยงชายฝั่งและทำนาเกลือ	30	ตอนล่างของอำเภอ	- ดินเลนเนื้อดินเค็มจัด	- เลี้ยงปลากระพง ทำสวนมะพร้าว
บ้านแพ้ว	- กลุ่มดินนา	60	ตอนบนและตอนล่างของอำเภอ	- ดินเหนียวปนดินร่วน	- ปลูกข้าวยกร่องปลูกผักไม้ผล
	- กลุ่มดินไร่	25	ตอนกลางของอำเภอ	- ดินไรทั่วไป	
	- กลุ่มดินเค็มชายฝั่งทะเล	15	ตอนล่างสุดของอำเภอ	- ดินเลน	- ทำนาเกลือ เลี้ยงกุ้ง เลี้ยงปลาสด ปลาหมอ ทำสวนมะพร้าว
กระทุ่มแบน	- กลุ่มดินนา	90	ตอนกลางของอำเภอ	- ดินเหนียว	- ปลูกข้าวยกร่องปลูกไม้ผล
	- กลุ่มดินไร่	10	ตอนบนทางทิศตะวันตกของอำเภอ	- ดินไรทั่วไป	- ปลูกพืชผล ไม้ดอก ไม้ประดับ

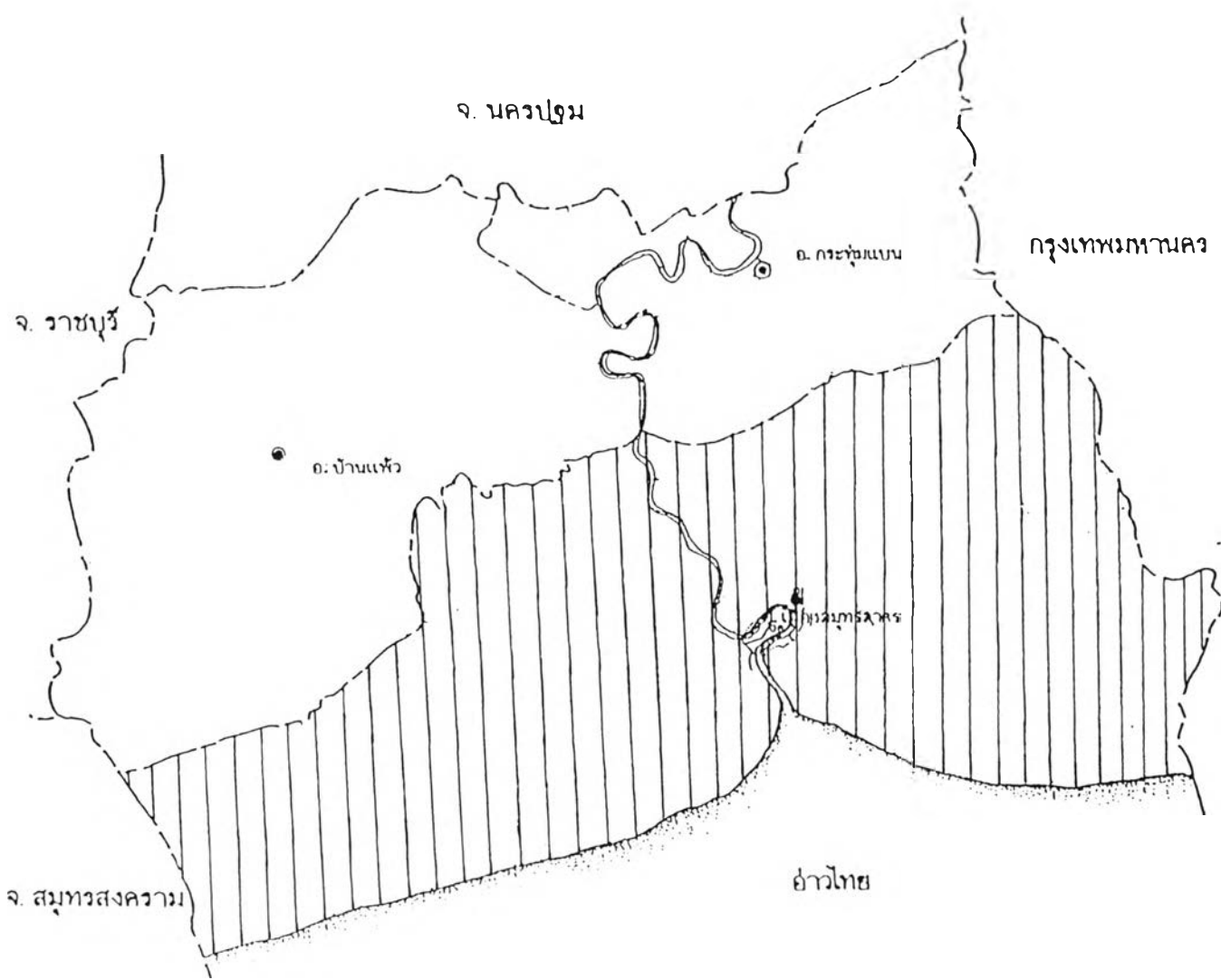
ที่มา : กรมธรณีวิทยา

2) ป่าไม้ จังหวัดสมุทรสาครมีพื้นที่ป่าชายเลน ซึ่งกำหนดให้เป็นป่าสงวนแห่งชาติจำนวน 2 ป่า ได้แก่ ป่าอ่าวมหาชัยฝั่งตะวันออก และป่าอ่าวมหาชัยฝั่งตะวันตก (แผนที่ 3.6) รวมพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติประมาณ 16,208 ไร่ อยู่ในท้องที่อำเภอเมืองสมุทรสาคร สภาพเป็นป่าไม้ชายเลนมีไม้ขึ้นอยู่ตามชายฝั่งทะเล เช่น ไม้โกงกาง แสม ตะบูนดำ ตะบูนขาว เป็นต้น

- ป่าอ่าวมหาชัยฝั่งตะวันออก มีพื้นที่ประมาณ 7,343 ไร่ นับจากท้องที่ตำบลบางหญ้าแพรก ตำบลโคกขาม ตำบลพันท้ายนรสิงห์ อำเภอเมืองสมุทรสาคร ได้ประกาศเป็นป่าสงวนแห่งชาติโดยกฎกระทรวง ฉบับที่ 1194 (พ.ศ.2529) มีแนวเขตตั้งแต่ปากอ่าวมหาชัยฝั่งซ้าย ตำบลบางหญ้าแพรกถึงคลองเสารัง ตำบลพันท้ายนรสิงห์ อำเภอเมืองสมุทรสาคร ซึ่งเป็นแนวเขตติดต่อกับอำเภอบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร

- ป่าอ่าวมหาชัยฝั่งตะวันตก มีพื้นที่ประมาณ 8,865 ไร่ เป็นพื้นที่อยู่ในเขตตำบลนาโคก ตำบลกาหลง ตำบลบางโทรัด ตำบลบางกระเจ้าและตำบลบางหญ้าแพรก อำเภอเมืองสมุทรสาคร ประกาศเป็นป่าสงวนแห่งชาติโดยกฎกระทรวง ฉบับที่ 1202 (พ.ศ.2530) มีแนวเขตตั้งแต่คลองพรมแดนไปตามชายฝั่งทะเลถึงคลองบางกระเจ้า

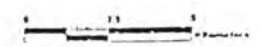
114230413

บทบาทและความเชื่อมโยงของสะพานปลา
ที่มีต่อการพัฒนาเมืองสมุทรสาคร

แผนที่ 3.4
แสดง ลักษณะกลุ่มดิน

- สัญลักษณ์
- ดินนา
 - ดินเค็มชายฝั่งทะเล

ภาควิชา การวางแผนภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทบาทและความเชื่อมโยงของสะพานปลา
ที่มีต่อการพัฒนาเมืองสมุทรสาคร

แผนที่ 3.5

แสดง สภาพการใช้ทรัพยากรที่ดิน
ด้านการเกษตรปี พ.ศ.2534

สัญลักษณ์

นาข้าว

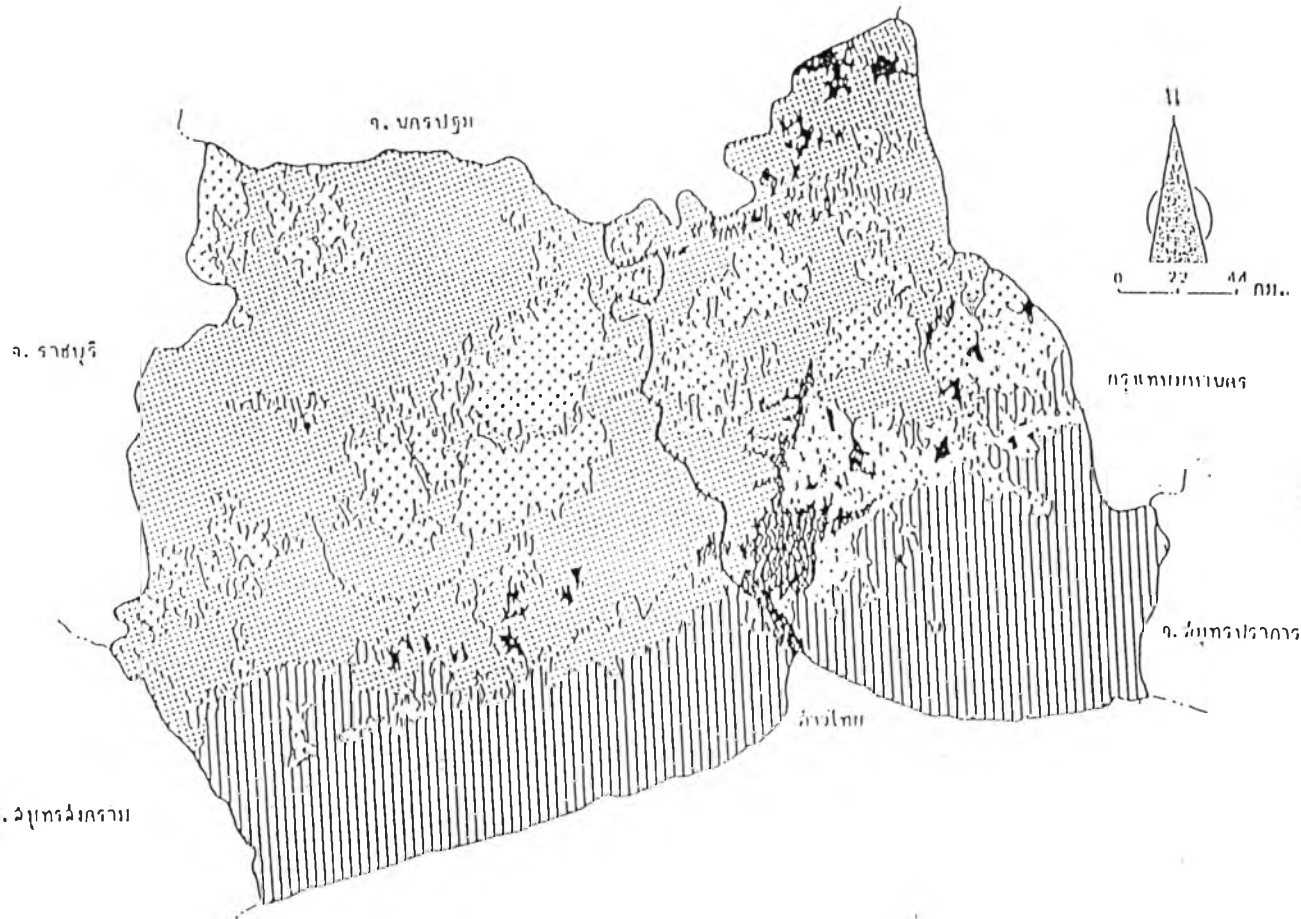
นาทุ่ง นาเกลือ

ป่าจาก

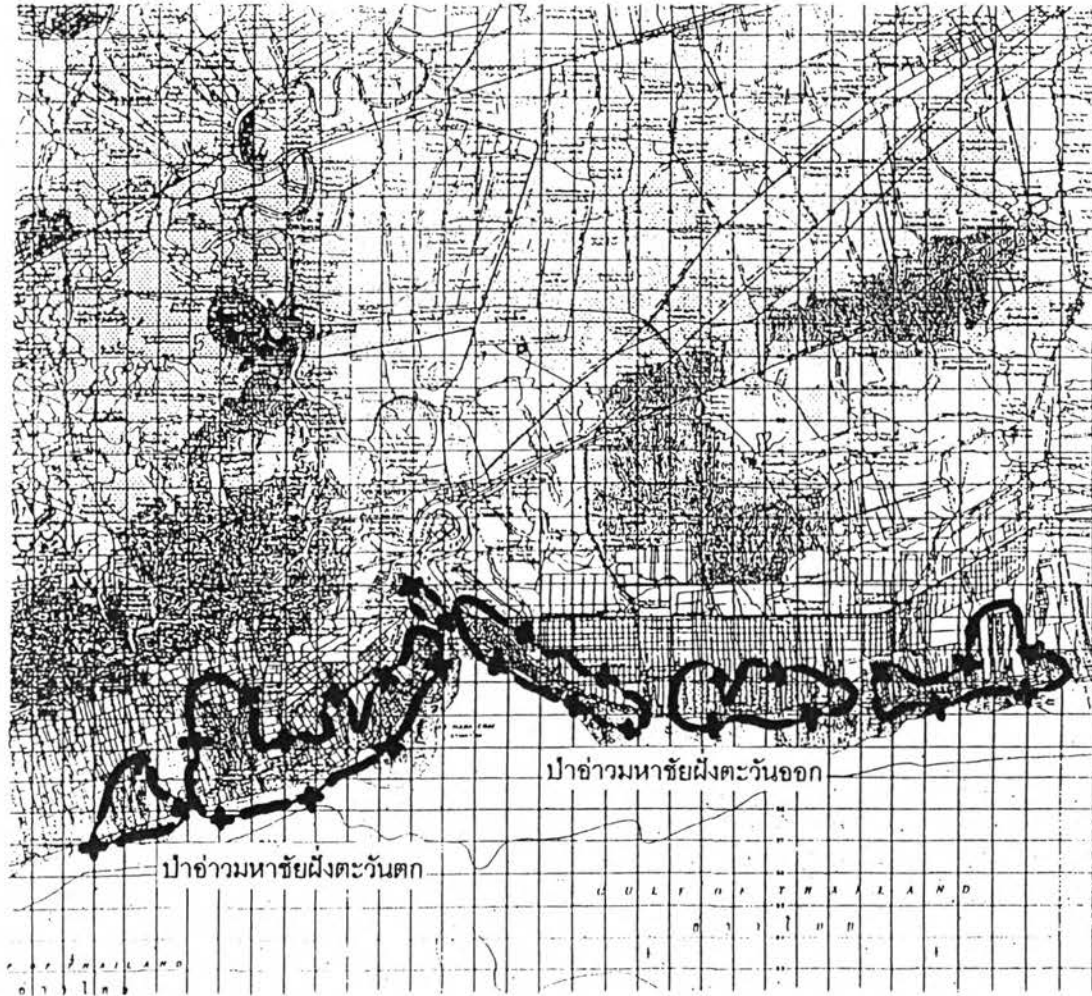
ไม้ยืนต้น

สิ่งปลูกสร้างที่กว้าง

แหล่งน้ำ

ภาควิชา การวางแผนภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทบาทและความเชื่อมโยงของสะพานปลา
ที่มีต่อการพัฒนาเมืองสมุทรสาคร

แผนที่ 3.6

แสดง ป่าอ้อมหาชัยฝั่งตะวันตกและ
ป่าอ้อมหาชัยฝั่งตะวันออก

สัญลักษณ์

 ป่าอ้อมหาชัย

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ
และกรมป่าไม้

ภาควิชา การวางแผนภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปัจจุบันพื้นที่ป่าชายเลนมีแนวโน้มลดลงทุกปี เนื่องจากถูกคลื่นลมทะเลที่พัดเข้าหาฝั่ง อย่างรุนแรงเป็นประจำในฤดูมรสุม ได้พัดพาน้ำทะเลกัดเซาะพื้นที่ชายเลนไป ทำให้กลายเป็นทะเลเกือบหมดสิ้น ส่วนสภาพที่ยังคงสภาพเป็นป่าและอยู่ติดกับพื้นที่กรรมสิทธิ์ของราษฎรก็ มักจะถูกนำไปประกอบอาชีพเช่น เลี้ยงกุ้ง ทำนาเกลือ และราษฎรได้ขยายพื้นที่ออกไปทุกปี ป่าไม้ในจังหวัดสมุทรสาครเหลือเพียงป่าไม้เสมเล็กน้อยตามชายฝั่งทะเล โดยเฉพาะแนวชายฝั่ง ด้านตะวันตกของปากอ่าวแม่น้ำท่าจีน มีไม้ขึ้นตามชายฝั่งบริเวณบ้านหัวโพงถึงบ้านชายทะเล บางกระเจ้า มีไม้เหลือเป็นแนวกว้างประมาณ 20-50 เมตร ไปจนจรดแนวเขตสมุทรสาคร

3) แหล่งน้ำธรรมชาติ พื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัดได้รับน้ำจากแม่น้ำท่าจีนและแม่น้ำเจ้าพระยา โดยการชลประทานได้มีโครงการเก็บน้ำจากแหล่งน้ำในลำคลองชลประทาน 10 สาย สำหรับการชลประทานในจังหวัดสมุทรสาคร มีโครงการชลประทานทั้งขนาดกลางและขนาดใหญ่ โดยแบ่งพื้นที่ออกเป็น 2 ส่วนคือ พื้นที่ที่อยู่ในความดูแลของโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษามี จำนวน 4 โครงการคือ โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาภาษีเจริญ โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษา ดำเนินสะดวก โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษานครปฐม และโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษานครชุม ส่วนพื้นที่นอกเขตโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษา จะอยู่ในความดูแลของโครงการชลประทาน สมุทรสาคร นอกจากนี้ยังมีคลองธรรมชาติกว่า 170 สาย ซึ่งเป็นแหล่งน้ำที่ใช้ในการเกษตรกรรม ของประชากรที่อาศัยอยู่ตามริมฝั่งแม่น้ำลำคลองไปตลอดภายในจังหวัดและจังหวัดใกล้เคียงด้วย สำหรับแหล่งน้ำธรรมชาติที่สำคัญของจังหวัดได้แก่ (แผนที่ 3.8)

- แม่น้ำท่าจีน นับได้ว่าเป็นแม่น้ำสายสำคัญที่สุดของจังหวัด โดยมีต้นกำเนิดจากแม่น้ำเจ้าพระยา ที่อำเภอวัดสิงห์ จังหวัดชัยนาท ไหลผ่านตอนกลางของพื้นที่ จังหวัดสุพรรณบุรี นครปฐม และไหลผ่านอำเภอกะทู้แม่บั้น อำเภอมือง จังหวัดสมุทรสาคร ก่อนที่จะไหลลงสู่อ่าวไทยที่ตำบลท่าฉลอม อำเภอมืองสมุทรสาคร ระยะทางยาวประมาณ 325 กิโลเมตร

- คลองมหาชัย เริ่มจากแม่น้ำท่าจีนที่ตำบลมหาชัย อำเภอมืองสมุทรสาคร แล้วไหลลงสู่มแม่น้ำเจ้าพระยาได้ 2 ทางคือ ไหลผ่านคลองด่าน คลองบางหลวง ออกสู่มแม่น้ำเจ้าพระยาที่ปากคลองตลาด อีกสายหนึ่งผ่านสถานีตำรวจนครบาลบางขุนเทียนจะออกไปดาวคะนอง และไหลลงสู่มแม่น้ำเจ้าพระยาที่ถนนตก ระยะทางประมาณ 13 กิโลเมตร

- คลองพิทยาลงกรณ์ เริ่มจากแม่น้ำท่าจีนที่อำเภอมืองสมุทรสาคร ออกสู่มแม่น้ำเจ้าพระยาที่จังหวัดสมุทรปราการ ระยะทาง 27 กิโลเมตร

- คลองสุนัขหอน ไหลจากแม่น้ำท่าจีนที่อำเภอมืองสมุทรสาคร ออกสู่มแม่น้ำแม่กลองที่จังหวัดสมุทรสงคราม ระยะทางประมาณ 20 กิโลเมตร

- คลองภาษีเจริญ เริ่มจากแม่น้ำท่าจีนที่วัดอ่าทอง อำเภอกระทุ่มแบน ออกสู่มแม่น้ำเจ้าพระยาที่เขตภาษีเจริญ กรุงเทพฯ ระยะทางประมาณ 25 กิโลเมตร
- คลองบางยาง เริ่มจากแม่น้ำท่าจีนที่บางยาง อำเภอกระทุ่มแบน ไปเชื่อมคลองดำเนินสะดวกที่ประตูน้ำบางยาง อำเภอบ้านแพ้ว
- คลองดำเนินสะดวก เริ่มจากประตูน้ำบางยาง ไหลผ่านอำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี และที่กิ่งอำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม ระยะทางยาวประมาณ 38 กิโลเมตร

3.3 ลักษณะทางเศรษฐกิจ

โครงสร้างเศรษฐกิจรวมของจังหวัดสมุทรสาครโดยส่วนใหญ่อยู่ในภาคอุตสาหกรรมซึ่งมีมูลค่า 55,004.2 ล้านบาทหรือร้อยละ 63 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด ปี พ.ศ. 2539 โดยกระจายอยู่ทั่วไปในเขตอำเภอเมืองและอำเภอกะทู้มแบน รองลงมาเป็นสาขาเกษตรกรรมมูลค่า 12,104.5 ล้านบาทหรือร้อยละ 13.8 โครงสร้างทางเศรษฐกิจจึงขึ้นอยู่กับภาคอุตสาหกรรมและเกษตรกรรมเป็นหลัก

ตารางที่ 3.2 แสดงมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจำแนกตามสาขาการผลิตของจังหวัดสมุทรสาคร ปี พ.ศ. 2539

(หน่วย : พันบาท)

สาขาการผลิต	ปี พ.ศ. 2539	
	มูลค่าการผลิต	ร้อยละ
เกษตรกรรม	12,104,546	13.84
- กสิกรรม	899,201	1.02
- ปศุสัตว์	65,756	0.07
- ประมง	3,552,435	4.06
- ป่าไม้	0	0
- บริการทางการเกษตร	6,545	0.01
- การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร	7,580,609	8.68
เหมืองแร่และย่อยหิน	314,404	0.40
อุตสาหกรรม	55,004,236	63.00
ก่อสร้าง	1,750,095	2.00
ไฟฟ้า-ประปา	4,254,162	4.84
การคมนาคมขนส่ง	2,214,933	2.53
การค้าส่ง-ค้าปลีก	4,174,900	4.78
ธนาคาร-ประกันภัยและธุรกิจ	2,554,572	2.92
ที่อยู่อาศัย	986,934	1.13
บริหารราชการแผ่นดิน	610,664	0.69
บริการ	3,351,330	3.84
ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด	87,320,776	100.00

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

จังหวัดสมุทรสาครมีอาณาเขตติดต่อกับกรุงเทพมหานคร ถือได้ว่าเป็นจังหวัดหนึ่งที่ตั้งอยู่ในเขตปริมณฑลของกรุงเทพมหานคร จึงมีลักษณะความเจริญผสมผสานระหว่าง อุตสาหกรรมการประมง การเกษตรกรรม ซึ่งเดิมถือได้ว่าจังหวัดเป็นแหล่งปลูกพืชผลทางการเกษตรค่อนข้างมาก แต่ในปัจจุบันพื้นที่ทางการเกษตรลดน้อยลง เนื่องจากสาเหตุหลายประการ อาทิเช่น การขยายตัวอย่างรวดเร็วของอุตสาหกรรม เพราะการคมนาคมทั้งทางบกและทางน้ำเป็นไปค่อนข้างสะดวก อีกทั้งที่ดินมีราคาสูงขึ้น ส่งผลให้ผู้ถือครองที่ดินขายที่ดินออกไป ทำให้พื้นที่ทางการเกษตรมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง กอปรกับสินค้าทางการเกษตรมีการเคลื่อนไหวอยู่ตลอด ทำให้เกษตรกรเกิดความไม่มั่นใจในราคาสินค้า จึงได้ขายที่ทำกินแล้วหันไปประกอบอาชีพอื่นๆ แทน โดยเฉพาะเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรม อีกทั้งการขยายตัวอย่างรวดเร็วของอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับการประมง เช่น ธุรกิจห้องเย็น ผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำบรรจุกระป๋อง และการแปรรูป ธุรกิจทางการค้า และการบริการได้มีการขยายควบคู่กับการขยายตัวทางด้านอุตสาหกรรม โดยเฉพาะพื้นที่ในเขตกระทุ่มแบน มีการขยายตัวทางด้านอุตสาหกรรมอย่างต่อเนื่อง แต่มีพื้นที่บางส่วนที่ทำการเกษตร โดยเฉพาะในเขตอำเภอบ้านแพ้ว มีการปลูกกล้วยไม้ ซึ่งถือว่าเป็นอำเภอที่มีการปลูกกล้วยไม้เป็นที่สองรองจากกรุงเทพมหานคร ส่วนในบางพื้นที่ของอำเภอเมืองสมุทรสาครยังคงยึดอาชีพทางการเกษตรอยู่พอสมควร โดยเฉพาะการทำสวนผัก ผลไม้ การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ เป็นต้น

3.3.1 การเกษตรกรรม

เนื่องจากจังหวัดสมุทรสาครเป็นที่ราบลุ่มมีแม่น้ำลำคลองและการชลประทานที่ดี ทำให้เหมาะสมกับการทำเกษตรกรรม โดยส่วนใหญ่จะเป็นการทำกสิกรรม การเกษตร การประมงและการเลี้ยงสัตว์ จึงถือได้ว่าการเกษตรกรรมมีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจโดยรวมของจังหวัด ในปัจจุบันสินค้าทางการเกษตรกรรมสามารถทำรายได้ให้จังหวัดเป็นมูลค่าไม่ต่ำกว่า 11,000 ล้านบาท

พืชเศรษฐกิจที่สำคัญของจังหวัดสมุทรสาคร มีดังนี้

1) ไม้ดอก - ไม้ประดับ พื้นที่ปลูกไม้ดอกไม้ประดับ ในปี พ.ศ. 2538/2539 จำนวน 7,343 ไร่ เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2537/2538 จำนวน 843 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 12.97

- กล้วยไม้ นับเป็นพืชเศรษฐกิจของจังหวัดอีกชนิดหนึ่งที่ทำรายได้ปีละหลายพันล้านบาท เนื่องจากสภาวะเหมาะสมกับการเจริญเติบโตของกล้วยไม้ ในปี พ.ศ. 2538/2539 มีพื้นที่ปลูกกล้วยไม้ทั้งหมด 5,915 ไร่ เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2537/2538 ร้อยละ 5.16 โดยจะกระจายอยู่ในพื้นที่อำเภอกระทุ่มแบน และอำเภอบ้านแพ้ว สามารถทำรายได้เข้าสู่จังหวัดเป็นมูลค่า 3,105

ล้านบาท ซึ่งถือได้ว่าจังหวัดสมุทรสาครเป็นแหล่งปลูกกล้วยไม้ที่ใหญ่เป็นลำดับสองรองจาก กรุงเทพมหานคร

2) ไม้ผล ได้แก่ อุ่น ส้มโอ มะม่วง ชมพู่ ฝรั่ง ฯลฯ ในปี พ.ศ. 2538/2539 พื้นที่เพาะปลูกไม้ผลมีจำนวน 80,844 ไร่ นับได้ว่าจังหวัดสมุทรสาครเป็นแหล่งผลิตผลไม้มานานานชนิด และมีผลไม้หลายชนิดเป็นพืชผลเศรษฐกิจที่สามารถทำรายได้ให้กับจังหวัดปีละหลายพันล้านบาท ได้แก่

- มะพร้าว จัดได้ว่าเป็นพืชที่สำคัญอีกชนิดหนึ่ง ที่เพาะปลูกกันอย่างแพร่หลาย และสามารถทำรายได้ให้ปีละหลายร้อยล้านบาท โดยเฉพาะมะพร้าวน้ำหอม

- มะนาว ในปีการผลิต พ.ศ. 2538/2539 พื้นที่ในจังหวัดสมุทรสาครเพาะปลูกมะนาวประมาณ 16,501 ไร่ เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2537/2538 จำนวน 169 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 1.03 ทำรายได้ให้กับจังหวัดประมาณ 2,500 ล้านบาท และมีการขยายพื้นที่เพาะปลูกออกไป เนื่องจากมะนาวสามารถให้ผลผลิตได้ตลอดทั้งปี

3.3.2 การปศุสัตว์

พื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัดล้อมรอบไปด้วยน้ำ ประชากรจึงมีอาชีพในด้านการประมงและการเลี้ยงสัตว์น้ำ และการทำการเกษตรมากกว่าการเลี้ยงประเภทปศุสัตว์ เนื่องจากสภาวะแวดล้อมไม่เอื้ออำนวย อีกทั้งมีการขยายตัวทางด้านอุตสาหกรรมเพิ่มมากขึ้น ทำให้ประชากรหันไปทำงานในโรงงานมากขึ้น ส่งผลให้การปศุสัตว์มีแนวโน้มลดลง ถึงแม้ว่าการเลี้ยงสัตว์จะได้รับการส่งเสริมจากทางราชการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการส่งเสริมการเลี้ยงโคในอำเภอบ้านแพ้ว ซึ่งเดิมเป็นแหล่งผลิต ปัจจุบันยังมีพื้นที่เพื่อการปศุสัตว์เหลือบ้าง นอกเหนือจากการเลี้ยง สุกร เป็ด ไก่ ห่าน ซึ่งเป็นอาชีพที่เกษตรกรได้ทำเป็นอาชีพอยู่แล้ว

ตารางที่ 3.3 แสดงสถิติการเลี้ยงสัตว์ จำแนกตามชนิดสัตว์ แยกเป็นรายอำเภอ ปี พ.ศ.2539

อำเภอ	โค	กระบือ	เป็ด	ไก่	สุกร	ห่าน	แพะ
เมืองสมุทรสาคร	64	8	90,359	98,611	1,567	2,000	7
กระทุ่มแบน	138	1	4,091	81,181	132	-	-
บ้านแพ้ว	1,131	-	23,818	169,896	103	-	-
รวม	1,333	9	118,268	349,688	1,802	2,000	7

ที่มา : สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดสมุทรสาคร

3.3.3 การประมง

จังหวัดสมุทรสาครถือว่าเป็นจังหวัดที่มีการประมงเป็นสำคัญ เพราะมีแม่น้ำท่าจีนไหลผ่าน ซึ่งชาวประมงจะนำเรือออกสู่ทะเลได้ทางปากอ่าวของแม่น้ำสายนี้ ชาวสมุทรสาครคุ้นเคยกับการใช้ชีวิตริมฝั่งแม่น้ำและริมฝั่งทะเล การประกอบอาชีพประมง ทั้งประมงน้ำจืดและประมงน้ำเค็ม ผลผลิตส่วนใหญ่ได้รับมาจากแหล่งน้ำธรรมชาติได้แก่ บริเวณอ่าวไทย ทะเลอันดามัน มหาสมุทรอินเดีย รวมทั้งชายฝั่งทะเลด้านประเทศเวียดนาม ถือได้ว่าจังหวัดสมุทรสาครเป็นแหล่งธุรกิจการประมงที่สำคัญแห่งหนึ่งของประเทศ ทั้งในด้านการจับสัตว์น้ำ ผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำ การค้าสัตว์น้ำ เนื่องจากเป็นจังหวัดที่มีที่ตั้งเหมาะสม มีอาณาเขตติดต่อกับกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นศูนย์รวมธุรกิจหลายประเภท นอกจากนี้ยังเป็นที่ตั้งของธุรกิจเกี่ยวกับการส่งออกสัตว์น้ำและผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำ รวมทั้งเป็นศูนย์กลางของการซื้อขายสัตว์น้ำ ผลผลิตจากสัตว์น้ำของประเทศไทยด้วย โดยการส่งไปจำหน่ายทั่วประเทศและเป็นสินค้าออกที่สำคัญ

ปัจจุบัน จัดได้ว่าสมุทรสาครเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีความเจริญทางด้านเทคโนโลยีการประมง การต่อเรือไม้ และเป็นแหล่งใหญ่ที่สุดของการผลิตสินค้าแปรรูป เพื่อส่งออกไปจำหน่ายยังต่างประเทศและภายในประเทศ อาชีพประมงในจังหวัดสมุทรสาครมีการทำการประมงทั้ง 3 ประเภท คือ น้ำจืด การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง และการทำประมงทะเล โดยการประมงน้ำจืดทำในเขตอำเภอกระทุ่มแบน บ้านแพ้ว และอำเภอมะนัง การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งทำมากในเขตอำเภอมะนัง อำเภอบ้านแพ้ว ส่วนการทำประมงทะเลทำมากในเขตอำเภอมะนัง

1) การประมงน้ำจืด พบว่าอำเภอที่มีการทำประมงน้ำจืดสูงสุดคือ อำเภอบ้านแพ้ว โดยคิดเป็นร้อยละ 61.26 ของผลผลิตน้ำจืดทั้งหมด และการพิจารณาต่อหน่วยพื้นที่พบว่ามีผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ 250 กิโลกรัม/ไร่ โดยการประมงส่วนใหญ่เป็นการทำนาปลา ซึ่งปลาที่เลี้ยงส่วนใหญ่เป็นปลาสุลิดพานิชย์ ในปี 2539 ปริมาณสัตว์น้ำจืดที่จับได้ประมาณ 13,772 ตัน คิดเป็นมูลค่าประมาณ 380 ล้านบาท

2) การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง มีอยู่เป็นจำนวนมากในเขตอำเภอมะนัง คิดเป็นร้อยละ 95.48 ของพื้นที่การเพาะเลี้ยงทั้งหมด โดยเป็นการเลี้ยงกุ้งทะเลร้อยละ 94.41 รองลงมาคือ ปลาหมอคาง ปลากระบอก ปลากระพง ร้อยละ 1.07 การเพาะเลี้ยงกุ้งในจังหวัดสมุทรสาคร ส่วนใหญ่เป็นการเลี้ยงกุ้งแบบดั้งเดิม โดยเลี้ยงมากในเขตอำเภอมะนัง

3) การประมงทะเลของจังหวัดส่วนใหญ่เป็นการทำการประมงเชิงพาณิชย์

ตารางที่ 3.4 แสดงจำนวนครัวเรือนที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง แยกรายอำเภอ ปี พ.ศ.2537-2538

อำเภอ	พ.ศ. 2537				พ.ศ. 2538			
	ครัวเรือน	บ่อ	เนื้อที่ (ไร่)	ปริมาณสัตว์น้ำ (กิโลกรัม)	ครัวเรือน	บ่อ	เนื้อที่ (ไร่)	ปริมาณสัตว์น้ำ (กิโลกรัม)
เมืองสมุทรสาคร	538	732	16,280	3,503,540	538	718	15,327	4,202,790
กระทุ่มแบน	380	451	2,158	184,500	381	442	2,163	1,195,580
บ้านแพ้ว	1,179	1,513	23,546	8,754,820	1,173	1,429	23,546	7,340,280
รวม	2,097	2,696	41,984	9,442,860	2,092	2,589	41,036	12,738,610

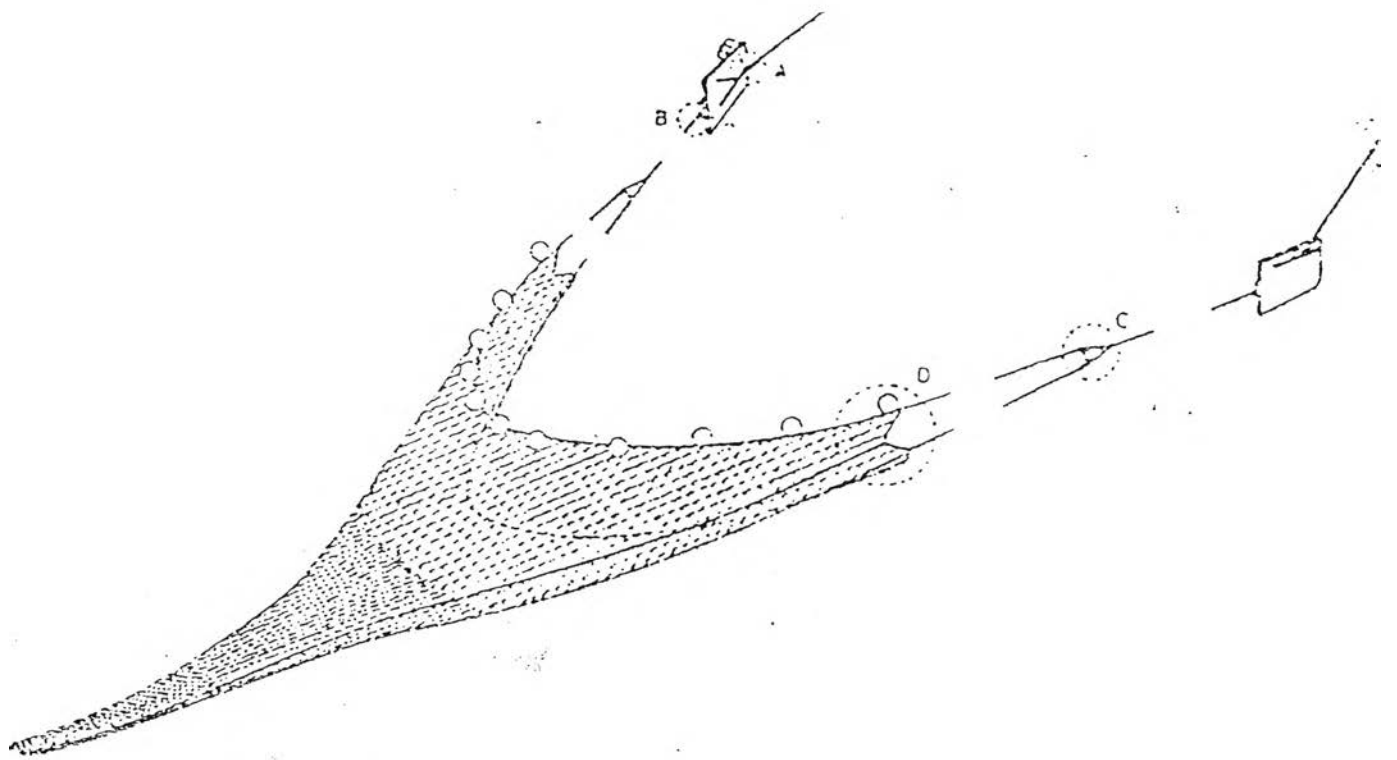
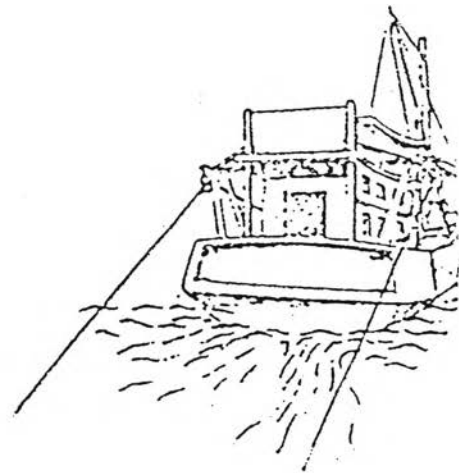
ที่มา : สำนักงานประมงจังหวัดสมุทรสาคร

จังหวัดสมุทรสาครมีสะพานปลาเป็นแหล่งรวมผลผลิตจากการประมงที่สามารถนำไปจำหน่ายสู่ผู้บริโภคโดยตรง และนำไปใช้เป็นวัตถุดิบในอุตสาหกรรมต่อเนื่องจากการประมง สะพานปลาจึงเป็นศูนย์กลางในการขนถ่ายและจำหน่ายสินค้าสัตว์น้ำ โดยจะมีเรือประมงจังหวัดและเรือประมงจากทั่วประเทศมาจอดเทียบท่า รวมทั้งรถบรรทุกขนาดต่างๆ เพื่อขนถ่ายสินค้าสัตว์น้ำส่งออกสู่ตลาดและโรงงานอุตสาหกรรมต่อไป โดยสภาพการประมงของจังหวัดสมุทรสาคร มีเรือที่จดทะเบียนเครื่องมือทำการประมงโดยถูกต้อง 1,377 ลำ และเรือที่ไม่จดทะเบียนเครื่องมือทำการประมง 2,329 ลำ โดยเรือส่วนใหญ่เป็นเรือประมงประเภทอวนลากแผ่นตะเฆ่

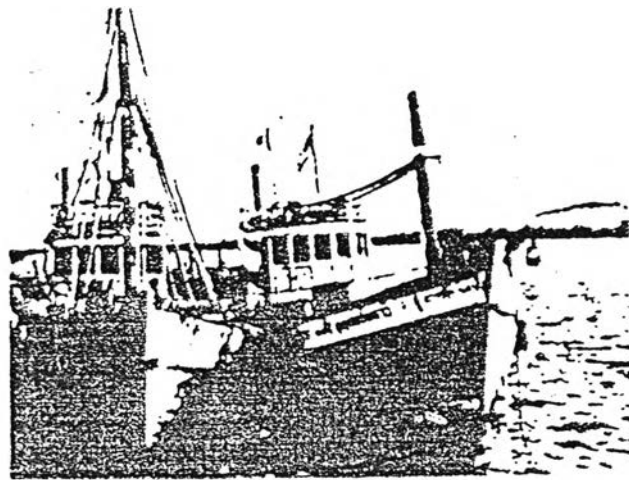
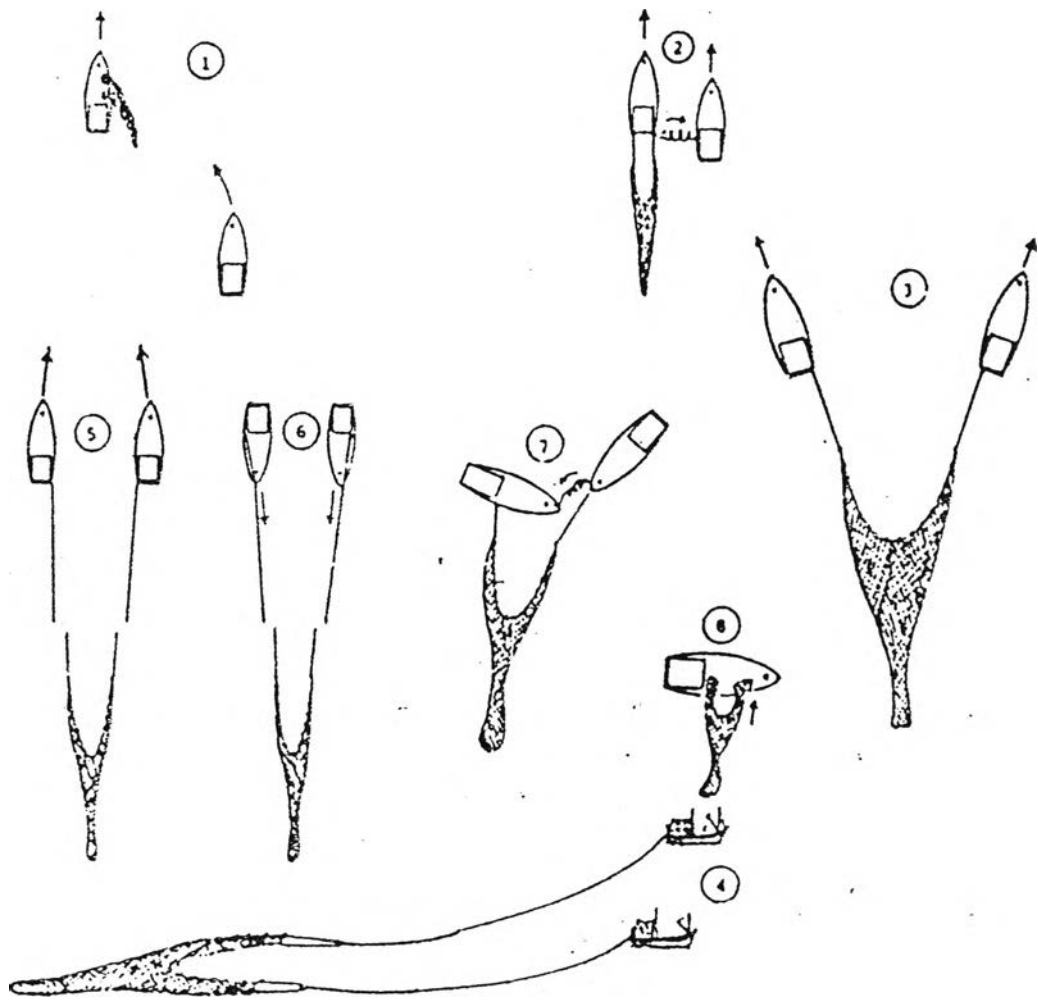
ตารางที่ 3.5 แสดงจำนวนเรือประมงของจังหวัดสมุทรสาคร ปี พ.ศ.2539

ประเภท	จำนวนเรือ (ลำ)	
	เรือจดทะเบียน	เรือไม่จดทะเบียน
อวนลากแผ่นตะเฆ่	615	898
อวนลากแผ่นตะเฆ่มีคานถ่าง	79	117
อวนลากคู่	298	384
อวนดำ, อวนล้อม	57	116
อวนติด	19	105
อวนรุน	214	412
อวนลอย	45	187
อวนอื่นๆ	50	110
รวม	1,377	2,329

ที่มา : สำนักงานประมงจังหวัดสมุทรสาคร

ประเภทเรือขวนลากแผ่นตะเฆ่

ประเภทเรือวนลากคู่

ในปี พ.ศ. 2539 ปริมาณการจับสัตว์น้ำจืดและสัตว์น้ำเค็ม เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2538 ประมาณร้อยละ 7.5 และ 11.77 ตามลำดับ เนื่องจากการขยายตัวและส่งเสริมการเพาะเลี้ยงกันอย่างกว้างขวาง รวมทั้งผู้ส่งออกได้พยายามปรับปรุงคุณภาพให้ได้มาตรฐานและเป็นที่ยอมรับของตลาดต่างประเทศ นอกจากนี้รัฐบาลยังให้การสนับสนุนและส่งเสริมการค้ากับต่างประเทศอย่างต่อเนื่องด้วย

ตารางที่ 3.6 แสดงปริมาณและมูลค่าสัตว์น้ำจืดและสัตว์น้ำทะเลที่จับได้ ปี พ.ศ. 2539

ชนิดสัตว์น้ำจืด	ปริมาณ (ตัน)	มูลค่า (ล้านบาท)	ชนิดสัตว์น้ำทะเล	ปริมาณ (ตัน)	มูลค่า (ล้านบาท)
ปลาช่อน	825	50	ปลาทุ-ปลาลัง	33,492	737
ปลาดุก	432	10	ปลาเลย (เบญจพรรณ)	346,778	6,169
ปลาหมอ	208	6	ปลาเปิด	12,210	31
ปลาตะเพียน	493	12	กุ้ง	15,112	1,133
ปลานิล	3,420	41	กุ้ง	204	16
ปลาไน	37	1	เคย	1,450	6
ปลาสลิด	7,320	234	ปู	894	58
ปลาสวาย-เทโพ	23	1	หอย	4,356	83
ปลาไหล	4	-	ปลาหมึก	45,994	2,530
ปลาอื่นๆ	695	8			
กุ้งก้ามกราม	112	7			
สัตว์น้ำอื่นๆ	203	11			
รวม	13,772	380	รวม	460,490	10,763

ที่มา : สำนักงานประมงจังหวัดสมุทรสาคร

3.3.4 การอุตสาหกรรม

จังหวัดสมุทรสาครเป็นจังหวัดที่อยู่ในเขตปริมณฑลกรุงเทพมหานคร จึงเป็นสถานที่รองรับความเจริญเติบโตและการขยายตัวจากเมืองหลวง ซึ่งการขยายตัวดังกล่าวจะรวมถึงการขยายตัวทางด้านอุตสาหกรรมด้วย มีผู้ประกอบการด้านธุรกิจอุตสาหกรรมให้ความสนใจลงทุนตั้งโรงงานอุตสาหกรรมในเขตจังหวัดเป็นจำนวนมาก ซึ่งจากการขอตั้งโรงงานในปี พ.ศ. 2537 - 2538 มีนักลงทุนมาขอจดทะเบียนเฉลี่ยประมาณ 32 โรงงานต่อเดือน ทำให้ในปี พ.ศ. 2539 จังหวัดสมุทรสาครมีโรงงานอุตสาหกรรมทั้งหมดจำนวน 2,792 โรงงาน ซึ่งโรงงานอุตสาหกรรมส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมือง จำนวน 1,506 โรงงาน โดยส่วนใหญ่เป็นกิจการเกี่ยวกับอุตสาหกรรมแปรรูปอาหาร และอำเภอกระทุ่มแบน จำนวน 1,241 โรงงาน กิจการส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมประเภทโลหะ เครื่องจักร และอุปกรณ์ อิเลคทรอนิกส์ ส่วนในอำเภอบ้านแพ้วมีจำนวนโรงงานอุตสาหกรรมเพียง 45 โรงงานเพราะพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรม

ตารางที่ 3.7 แสดงจำนวนโรงงาน เงินทุน แรงงาน แยกรายอำเภอ ปี พ.ศ. 2539

อำเภอ	จำนวน (โรงงาน)	เงินทุน (บาท)	แรงงาน (คน)		
			ชาย	หญิง	รวม
เมืองสมุทรสาคร	1,506	50,117,083,831	39,381	53,410	92,412
กระทุ่มแบน	1,241	30,662,326,454	36,228	50,322	86,522
บ้านแพ้ว	45	649,949,947	882	330	1,212
รวม	2,792	81,429,360,242	71,557	104,062	180,146

ที่มา : สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดสมุทรสาคร

ตารางที่ 3.8 แสดงจำนวนสถานประกอบการที่ผ่านการตรวจแรงงานในปี พ.ศ. 2539

ประเภทสถานประกอบการ	จำนวน	
	แห่ง	แรงงาน (คน)
1. ประเภทเหมืองแร่และเหมืองหิน	8	182
2. ประเภทการผลิต	2,609	191,482
- อาหาร เครื่องดื่ม ยาสูบ	1,075	61,577
- สิ่งทอ เครื่องแต่งกาย เครื่องหนัง	350	48,750
- ผลิตภัณฑ์ไม้ เครื่องเรือน	106	5,592
- กระดาษ การพิมพ์	55	3,658
- เคมีภัณฑ์ ปิโตรเลียม พลาสติก	266	21,218
- ผลิตภัณฑ์แก้ว อีซู ปูน	108	9,176
- อุตสาหกรรมโลหะขั้นพื้นฐาน	87	3,759
- ผลิตภัณฑ์โลหะ เครื่องจักร อิเล็กทรอนิกส์	533	28,187
- อื่นๆ	29	9,539
3. ประเภทไฟฟ้า ก๊าซ และประปา	20	276
4. การก่อสร้าง	121	4,658
5. การขายส่ง ขายปลีก ภัตตาคาร	695	4,784
6. ขนส่ง คลังสินค้า และคมนาคม	32	1,052
7. บริการชุมชน บริการสังคม และส่วนบุคคล	247	2,363
8. บริการการเงิน ประกันภัย อสังหาริมทรัพย์	116	2,277
รวม	3,848	207,074

ที่มา : สำนักงานสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานจังหวัดสมุทรสาคร

โครงการนิคมอุตสาหกรรม

นิคมอุตสาหกรรมสมุทรสาคร เป็นนิคมอุตสาหกรรมแห่งแรกในแถบตะวันตก ดำเนินงานโดย บริษัท มหาชัยพัฒนาที่ดิน จำกัด ภายใต้การกำกับดูแลของ การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย ตั้งอยู่ที่ ตำบลท่าทรายและตำบลบางกระเจ้า อำเภอเมืองสมุทรสาคร มีความพร้อมในการรองรับความเจริญและการขยายตัวจากกรุงเทพมหานคร อยู่ทางด้านเหนือของทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 35 (ถนนพระราม 2) กิโลเมตรที่ 33 อยู่ใกล้แม่น้ำลำคลอง ปากอ่าวแม่น้ำท่าจีน ห่างจากทางรถไฟและท่าเรือซึ่งตั้งอยู่ในจังหวัดเพียง 5 กิโลเมตร จึงทำให้สะดวกในการติดต่อกับแหล่งวัตถุดิบจากทะเล และผลผลิตทางการเกษตร ทั้งในบริเวณใกล้เคียงและภูมิภาคอื่นๆของประเทศไทย พร้อมสามารถขนถ่ายสินค้าไปยังแหล่งขนส่งต่างๆ อาทิ ท่าเรือกรุงเทพ (คลองเตย)

เพียง 42.8 กิโลเมตร และท่าอากาศยานกรุงเทพ (ดอนเมือง) เพียง 58.5 กิโลเมตร พื้นที่ของโครงการมีจำนวน 1,456 ไร่ ประกอบด้วยพื้นที่เขตอุตสาหกรรมทั่วไป 1,070 ไร่ เขตที่อยู่อาศัยและการพาณิชย์ 35 ไร่ และพื้นที่สาธารณูปโภคและใช้สอยทั่วไป 351 ไร่ ประเภทอุตสาหกรรมหลักที่ตั้งในนิคมอุตสาหกรรมสมุทรสาคร ได้แก่

- เฟส 1 เป็นโรงงานผลิตอาหารทะเลและผลิตภัณฑ์ต่างๆ
- เฟส 2 เน้นส่งเสริมให้ตั้งโรงงานอุตสาหกรรมประเภทพอกย้อม

3.3.5 การพาณิชย์

จากภาวะเศรษฐกิจโดยรวมของจังหวัดสมุทรสาคร คาดว่าแนวโน้มจะขยายตัวอย่างต่อเนื่องจากปี พ.ศ. 2538 จากการเปิดเสรีทางการค้าตามพันธะแกตตีในปี พ.ศ. 2537 มีผลทำให้ตลาดส่งออกสินค้าทางการเกษตรของไทยขยายตัวมากขึ้น ซึ่งจะส่งผลดีต่อสินค้าทางการเกษตรและภาวะเศรษฐกิจการค้าโดยรวมของจังหวัด และรายได้จากสาขาเกษตรกรรม การประมง ก็ยังคงเป็นรายได้ที่สำคัญของจังหวัดด้วย

ศูนย์กลางแห่งธุรกิจการค้าที่สำคัญ (แผนที่ 3.7)

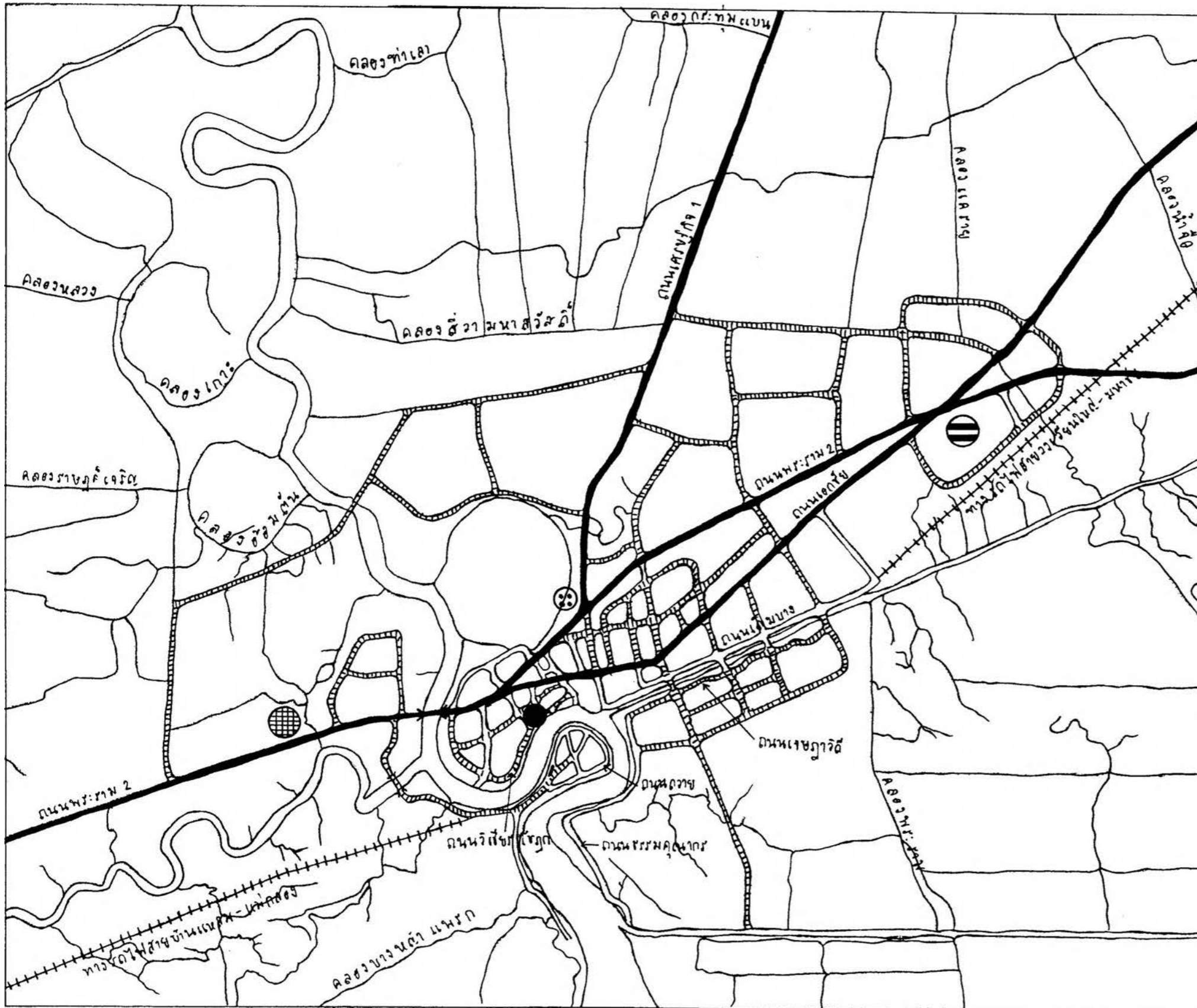
จังหวัดสมุทรสาครเป็นจังหวัดที่มีพื้นที่เหมาะสมกับการทำการเกษตร โดยส่วนใหญ่เป็นการทำกสิกรรม การเกษตร การประมง การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำเป็นต้น จึงถือได้ว่าการเกษตรมีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจโดยรวมของจังหวัด ผลผลิตสินค้าทางการเกษตรส่วนใหญ่ผ่านพ่อค้าคนกลางได้แก่ พ่อค้าท้องถิ่น ซึ่งกระจายอยู่ทั่วไปในพื้นที่ เป็นผู้รวบรวมสินค้าทางการเกษตรกระจายไปตามแหล่งต่างๆ ซึ่งศูนย์กลางที่สำคัญของจังหวัดมี 5 แห่งด้วยกันคือ

- อำเภอเมืองสมุทรสาคร เป็นแหล่งธุรกิจการค้าที่สำคัญของจังหวัด เป็นแหล่งรวมธุรกิจหลายประเภท เช่น ธุรกิจห้องเย็น โรงงานอาหารทะเลแปรรูปและแช่แข็ง แหล่งผลิตเกลือสมุทร และยังเป็นสถานที่ตั้งของหน่วยงานราชการต่างๆ รัฐวิสาหกิจ และสถานที่บริการต่างๆ

- ตลาดกลางผักและผลไม้มหาชัยเมืองใหม่ ตั้งอยู่ที่ถนนพระราม 2 ตำบลมหาชัย อำเภอเมืองสมุทรสาคร ดำเนินการโดยเอกชน ซึ่งอยู่ในการส่งเสริมของกรมการค้าภายใน กระทรวงพาณิชย์ เป็นศูนย์กลางการค้าปลีกและค้าส่งทางด้านการเกษตร

- ศูนย์กลางตลาดค้ากุ้ง ตั้งอยู่ที่ถนนเศรษฐกิจ ตำบลมหาชัย อำเภอเมืองสมุทรสาคร เป็นศูนย์กลางการค้ากุ้งที่สำคัญของจังหวัด เป็นแหล่งติดต่อระหว่างผู้ซื้อและผู้ขายกุ้งในภาคตะวันตก ทั้งในและต่างจังหวัด

- องค์การสะพานปลา ตั้งอยู่ที่ถนนวิเชียรไชยกู อําเภอเมืองสมุทรสาคร เป็นแหล่งตลาดกลางประมูลขายสินค้าสัตว์น้ำของจังหวัดและจังหวัดใกล้เคียง ดำเนินการควบคุมและอำนวยความสะดวกซึ่งกิจการแพปลา การขนส่งสัตว์น้ำทั้งทางบกและทางน้ำ ให้ความสะดวกในด้านน้ำมันเชื้อเพลิง น้ำแข็ง น้ำจืด และกิจการอื่นๆอันเกี่ยวกับการประมง
- สะพานปลาจังหวัดสมุทรสาคร ตั้งอยู่ที่ตำบลมหาชัย เป็นสถานที่ติดต่อระหว่างพ่อค้าทั้งในและต่างจังหวัด มีปริมาณปลาเข้าออกวันละหลายร้อยตัน

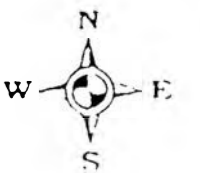
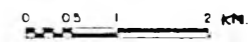

บทบาทและความเชื่อมโยงของสะพานปลา
ที่มีต่อการพัฒนาเมืองสมุทรสาคร

แผนที่ 3.7
แสดง แหล่งศูนย์กลางธุรกิจการค้าที่สำคัญ

สัญลักษณ์

- องค์การสะพานปลา
- ⊙ ศูนย์กลางตลาดค้ากุ้ง
- ⊛ โครงการนิคมอุตสาหกรรมสมุทรสาคร
- ◐ ตลาดกลางผักและผลไม้มาห้วยเมืองใหม่

ภาควิชา การวางแผนภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แสดงแหล่งธุรกิจการค้าที่สำคัญของจังหวัดสมุทรสาคร

แสดงแหล่งธุรกิจการค้าที่สำคัญของจังหวัดสมุทรสาคร

3.4 ลักษณะทางสังคมและประชากร

3.4.1 โครงสร้างประชากร

จังหวัดสมุทรสาครเป็นจังหวัดปริมณฑลของกรุงเทพมหานคร สภาพสังคมเป็นแบบกึ่งชนบทกึ่งเมือง ประชากรส่วนใหญ่ที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองมักอยู่กันเป็นลักษณะครอบครัวใหญ่ ส่วนในพื้นที่ชนบท ลักษณะการตั้งบ้านเรือนกระจัดกระจายอยู่ตามริมแม่น้ำลำคลอง ประชากรส่วนใหญ่ของจังหวัดเป็นคนไทยเชื้อสายจีน คนไทยเชื้อสายรามัญ ถึงแม้ประชากรดั้งเดิมมีหลายเชื้อชาติ แต่ก็มีศาสนาเป็นแกนกลางในการรวมตัวกันทางสังคม เนื่องจากการอพยพแรงงานมาจากต่างถิ่นเข้ามาเป็นจำนวนมาก อัตราการเคลื่อนไหลและอัตราการเพิ่มขึ้นของประชากรค่อนข้างสูง ซึ่งในปี พ.ศ. 2540 ประชากรตามทะเบียนราษฎรในจังหวัดสมุทรสาครมีจำนวน 407,146 คน แบ่งเป็นประชากรชายจำนวน 201,068 คนคิดเป็นร้อยละ 49.38 เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2535 จำนวน 15,336 คน ประชากรหญิงจำนวน 206,078 คนคิดเป็นร้อยละ 50.62 เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2535 จำนวน 19,205 คน โดยมีประชากรมากที่สุดอยู่ในอำเภอเมืองสมุทรสาคร รองลงมาคือ อำเภอกระทุ่มแบน และอำเภอบ้านแพ้วตามลำดับ

ตารางที่ 3.9 แสดงจำนวนประชากรชาย-หญิง แยกเป็นรายอำเภอ ปี พ.ศ. 2535 และ 2540

อำเภอ	จำนวนประชากรปี พ.ศ. 2535					จำนวนประชากรปี พ.ศ. 2540				
	ชาย	ร้อยละ	หญิง	ร้อยละ	รวม	ชาย	ร้อยละ	หญิง	ร้อยละ	รวม
อ เมือง	92,417	49.89	92,812	50.11	185,229	99,354	49.33	102,044	50.67	201,398
อ. กระทุ่มแบน	49,298	50.23	48,840	49.77	98,138	56,912	49.77	57,431	50.23	114,343
อ บ้านแพ้ว	44,017	49.33	45,221	50.67	89,238	44,802	49.01	46,603	50.99	91,405
รวม	185,732	49.85	186,873	50.15	372,605	201,068	49.38	206,078	50.62	407,146

ที่มา : สำนักทะเบียนราษฎร กรมการปกครอง

3.4.2 การกระจายตัวของประชากร

การกระจายตัวของประชากร จะเห็นว่าจำนวนประชากรขนาดใหญ่กระจุกตัวอยู่ในบริเวณที่มีความเจริญทางเศรษฐกิจสูง ซึ่งเป็นชุมชนหลักและชุมชนรองของจังหวัด ได้แก่ อำเภอเมืองสมุทรสาคร และอำเภอกระทุ่มแบน ส่วนอำเภอที่มีประชากรน้อย ได้แก่ อำเภอบ้านแพ้ว โดยมีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่เกษตรกรรม นอกจากนี้ประชากรยังกระจายเกาะกลุ่มไปตามเส้นทางคมนาคม เช่น ทางรถยนต์ ทางรถไฟ และแม่น้ำลำคลองที่สำคัญของจังหวัด และในเขตที่มีอุตสาหกรรมตั้งอยู่เป็นจำนวนมาก

3.4.3 ความหนาแน่นของประชากร

จังหวัดสมุทรสาครมีพื้นที่ประมาณ 839.247 ตารางกิโลเมตร มีประชากร 407,146 คน (ณ 31 ธันวาคม 2540 โดยสำนักทะเบียนราษฎร) ความหนาแน่นของประชากรต่อพื้นที่ 485 คนต่อตารางกิโลเมตร ประชากรที่อาศัยอยู่หนาแน่นที่สุดคือ อำเภอกระทุ่มแบน 866 คนต่อตารางกิโลเมตร เนื่องจากเป็นชุมชนที่มีการกระจุกตัวของโรงงานอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญในจังหวัดสมุทรสาคร รองลงมาคือ อำเภอเมืองสมุทรสาคร 436 คนต่อตารางกิโลเมตร ที่เป็นชุมชนหลักของจังหวัด อำเภอที่มีความหนาแน่นของประชากรน้อยที่สุดคือ อำเภอบ้านแพ้ว 373 คนต่อตารางกิโลเมตร เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่เกษตรกรรม ลักษณะการรวมตัวของประชากรในการเลือกที่อยู่อาศัย มักอยู่ในแหล่งชุมชนเป็นส่วนใหญ่ หรือที่มีสิ่งอำนวยความสะดวกไว้บริการ เช่น ในเขตเทศบาล เป็นต้น

3.4.4 แรงงาน

จังหวัดสมุทรสาครมีจำนวนสถานประกอบการที่มีลูกจ้างตั้งแต่ 1 คนขึ้นไปในปี พ.ศ. 2539 ทั้งสิ้น 3,848 แห่ง จำนวนผู้ใช้แรงงานทั้งสิ้นประมาณ 200,000 คน ผู้ใช้แรงงานในเขตจังหวัดประมาณร้อยละ 30 เป็นผู้ที่มีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัด ส่วนที่เหลืออีกประมาณร้อยละ 70 ส่วนหนึ่งเป็นผู้ที่ใช้แรงงานที่มาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือและภาคกลาง ซึ่งเป็นจังหวัดใกล้เคียง และอีกส่วนหนึ่งจะเป็นแรงงานที่เป็นชาวต่างประเทศที่เข้ามาทำงานในโรงงานในเขตจังหวัดสมุทรสาคร ภายใต้การส่งเสริมของคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน โดยกิจการที่คนต่างด้าวทำงานได้แก่ กิจการประเภททอผ้า ตัดเย็บเสื้อผ้า ผลิตภัณฑ์สำเร็จรูป และผลิตภัณฑ์เครื่องคิดเลข ซึ่งเป็นชาวไต้หวัน และกิจการประเภทผลิตอะไหล่รถยนต์และเฟอร์นิเจอร์ไม้ มักเป็นชาวญี่ปุ่น ปัจจุบันผู้ใช้แรงงานกว่าครึ่งหนึ่งของทั้งหมดทำงานอยู่ในกิจการประเภทอาหาร สิ่งทอ ผลิตภัณฑ์ยาง กิจการเกี่ยวกับโลหะขั้นมูลฐาน ต่อเรือ ซ่อมเครื่องยนต์

จากการสำรวจภาวะการทำงานของประชากรปี พ.ศ. 2540 ในจังหวัดสมุทรสาครพบว่า มีจำนวนประชากร 405,888 คน แบ่งเป็น อายุ 13 ปีขึ้นไปจำนวน 325,390 คน และต่ำกว่า 13 ปีจำนวน 80,498 คน โดยที่แรงงานในวัย 13 ปีขึ้นไป อยู่ในวัยกำลังแรงงานจำนวน 249,793 คน และไม่อยู่ในวัยกำลังแรงงาน 75,597 คน ในส่วนของวัยกำลังแรงงานยังแบ่งเป็นผู้มีงานทำ 247,330 คน และผู้ไม่มีงานทำจำนวน 2,463 คน (แผนภูมิที่ 3.1) นอกจากนี้ยังมีแรงงานต่างชาติดังกล่าวอีกส่วนหนึ่งที่เข้ามาทำงานในกิจการประมงทะเล กิจการที่ต่อเนื่องจากการประมงทะเล

กิจการก่อสร้างและอื่นๆ ซึ่งแรงงานส่วนใหญ่จะเป็นแรงงานประเภทไร้ฝีมือ โดยส่วนใหญ่เป็นแรงงานชาวพม่า ลาว และกัมพูชา ดังแสดงในตารางที่ 3.10

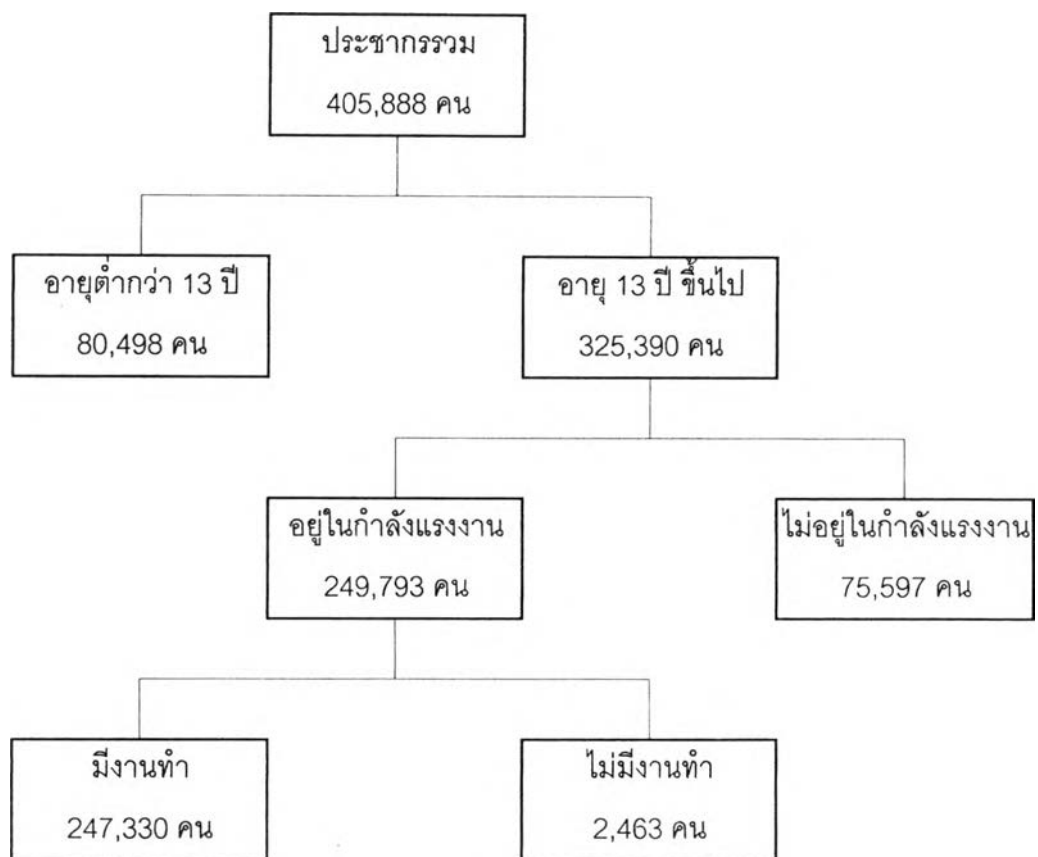
ตารางที่ 3.10 แสดงจำนวนแรงงานต่างชาติที่ออกใบอนุญาตทำงาน

(ข้อมูลตั้งแต่วันที่ 1 กันยายน 2539 ถึงวันที่ 24 มกราคม 2540)

ลำดับ	ประเภทกิจการ	จำนวนสถานประกอบการ ที่ยื่นคำขอ (แห่ง)	จำนวนแรงงานต่างชาติที่ออกใบอนุญาต ทำงานจำแนกตามสัญชาติ (คน)			
			พม่า	ลาว	กัมพูชา	รวม
1	ภาคเกษตร	412	1,566	44	-	1,610
2	ประมงทะเล	253	1,995	52	-	2,047
3	ต่อเนื่องจากประมง	518	10,268	157	-	10,425
4	ก่อสร้าง	250	4,943	42	61	5,046
5	ทำนาเกลือ	16	115	7	-	122
6	โรงเลื่อย	18	422	27	12	461
7	ทำน้ำปลา	10	40	1	-	41
8	ทำอิฐ	38	351	1	-	352
9	เก็บสินค้าในโกดัง	10	170	2	-	172
10	คนรับใช้ในบ้าน	510	713	125	4	842
11	ขนถ่ายสินค้าทางน้ำ	2	9	-	-	9
12	โรงสีข้าว	2	13	1	-	14
13	ทำกะปิ	1	-	-	-	3
	รวม	2,041	20,605	462	77	21,144

ที่มา : สำนักงานจัดหางานจังหวัดสมุทรสาคร

แผนภูมิที่ 3.1 แสดงการจ้างงานจังหวัดสมุทรสาครปี พ.ศ. 2540

ที่มา : โครงการสำรวจภาวะการทำงานของประชากร ปี พ.ศ. 2540 สำนักงานสถิติจังหวัด

3.4.5 ด้านศาสนาและวัฒนธรรม

จังหวัดสมุทรสาครเป็นดินแดนที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ มีความเป็นมาที่น่าสนใจ ประชากรส่วนใหญ่ของจังหวัดเป็นคนไทยเชื้อสายจีน และคนไทยเชื้อสายรามัญ ซึ่งคนไทยเชื้อสายรามัญนี้เข้ามาตั้งถิ่นฐานมาแต่บรรพบุรุษในอำเภอเมืองสมุทรสาครและอำเภอบ้านแพ้ว คนไทยเหล่านี้คือ คนไทยในปัจจุบันซึ่งส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ จะแตกต่างกันบ้างก็เพียงขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมและความเป็นอยู่ เช่น ประเพณีรำผี ประเพณีล้างเท้าพระ ประเพณีแห่เจ้าพ่อหลักเมือง

3.4.6 ด้านการศึกษา

จังหวัดสมุทรสาครมีสถานศึกษาทั้งในระบบโรงเรียน และการศึกษานอกระบบโรงเรียน โดยการศึกษาในระบบโรงเรียนมีสถานศึกษารวมทั้งสิ้น 148 แห่ง จำนวนครู/อาจารย์ 3,293 คน และจำนวนนักเรียน นักศึกษา 76,631 คน ซึ่งอัตราครูต่อนักเรียนเป็น 1 ต่อ 23 ส่วนการศึกษานอกระบบโรงเรียน มีศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนอยู่ 1 แห่ง มีครู 27 คน นักเรียน 22,077 คน

3.4.7 ด้านการสาธารณสุข

จังหวัดสมุทรสาครยังมีความต้องการการบริการด้านสาธารณสุข เพื่อรองรับการขยายตัวเมืองในเขตปริมณฑลและการขยายตัวของอุตสาหกรรม จำนวนโรงพยาบาลในภาครัฐและภาคเอกชนมีจำนวนเพียงรวมกัน 1,078 เตียง อัตราส่วนเตียงต่อประชากรเท่ากับ 1 เตียง ต่อประชากร 354 คน แพทย์ 1 คน ต่อ ประชากร 3,775 คน สภาวะการเจ็บป่วยของประชากรในจังหวัดสมุทรสาครพบว่า สาเหตุการตายอันดับแรกคือ โรคหัวใจ รองลงมาเป็นสาเหตุการตายจากอุบัติเหตุจากการขนส่งและโรคระบบทางเดินหายใจ

3.4.8 สภาพการบริการขั้นพื้นฐาน

ระบบบริการขั้นพื้นฐานได้แก่ การคมนาคมขนส่ง ระบบสาธารณสุขไปค สธารณูปการ ซึ่งเป็นปัจจัยหลักที่สำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาจังหวัด

- 1) การคมนาคมขนส่ง (แผนที่ 3.8 และ 3.9)

ทางรถยนต์ มีถนนสายหลักที่สำคัญคือ ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 35 (ถนนพระราม2) เริ่มต้นที่จุดต่อกับถนนสุขสวัสดิ์ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร เป็นถนนสายสำคัญในการเดินทางไปยังภาคใต้ ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 4 (ถนนเพชรเกษม) เริ่มต้นที่จุดต่อกับวงเวียนใหญ่ กรุงเทพมหานคร มาบรรจบกับถนนพระราม 2 ที่อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี ทางหลวงแผ่นดิน

หมายเลข 3242 (ถนนเอกชัย) เริ่มต้นที่ตลาดมหาชัย มาบรรจบถนนเทอดไท เขตบางขุนเทียน และทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3091 (ถนนเศรษฐกิจ 1) เริ่มต้นที่ตลาดมหาชัย มาบรรจบกับ ถนนเพชรเกษมที่ตำบลอ้อมน้อย

ทางรถไฟ มีเส้นทางสายวงเวียนใหญ่-มหาชัย ระยะทาง 31.1 กิโลเมตร และเส้นทาง สายมหาชัย-แม่กลอง ระยะทาง 33.7 กิโลเมตร โดยจากสถานีมหาชัยไปสถานีบ้านแหลม การรถไฟแห่งประเทศไทยได้จัดเรือรับ-ส่ง ผู้โดยสารข้ามฟากจากฝั่งท่าเรือมหาชัย ข้ามแม่น้ำท่าจีน ไปขึ้น ฝั่งที่ท่าหน้าสถานีรถไฟบ้านแหลม และสิ้นสุดที่แม่กลอง จังหวัดสมุทรสงคราม

ทางน้ำ นอกจากการคมนาคมโดยการเดินเรือทะเลแล้ว ยังมีการเดินทางเรือในแม่น้ำลำ คลองที่มีอยู่ทั่วไปในท้องที่จังหวัด โดยมีแม่น้ำลำคลองที่ใช้เป็นเส้นทางคมนาคมทางน้ำที่สำคัญ ได้แก่ แม่น้ำท่าจีน เป็นแม่น้ำสายสำคัญที่สุดของจังหวัด คลองมหาชัย คลองพิทยาลงกรณ์ คลอง สุโขทัย คลองภาษีเจริญ คลองบางยาง และคลองดำเนินสะดวก การคมนาคมในแม่น้ำลำคลอง ส่วนมากจะมีเรือยนต์โดยสารและเรือยนต์บรรทุกสินค้า ตลอดจนเรือแจว เรือพายผ่านไป มาระหว่างตำบล-อำเภอ-จังหวัด เป็นประจำ ปัจจุบันการคมนาคมทางน้ำสะดวกรวดเร็ว เพราะมี เรือหางยาวคอยรับ-ส่งผู้คนที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ริมแม่น้ำ หรือริมคลองที่ไม่มีถนนเข้าถึง

สะพาน/ท่าเทียบเรือที่ได้รับอนุญาตในจังหวัดสมุทรสาคร มีจำนวน 52 แห่ง ส่วนใหญ่ตั้ง อยู่ในท้องที่อำเภอเมืองสมุทรสาคร เป็นสะพาน/ท่าเทียบเรือประมงจำนวน 36 แห่ง ส่วนที่เหลือ จะเป็นสะพาน/ท่าเทียบเรือเพื่อจำหน่ายน้ำมัน น้ำแข็ง และเทียบเรือ ส่วนในอำเภอบ้านแพ้ว มี สะพาน/ท่าเทียบเรือ 1 แห่ง และอำเภอกระทุ่มแบน มีสะพาน/ท่าเทียบเรือ 2 แห่ง ซึ่งเป็นท่าเทียบ เรือโดยสาร

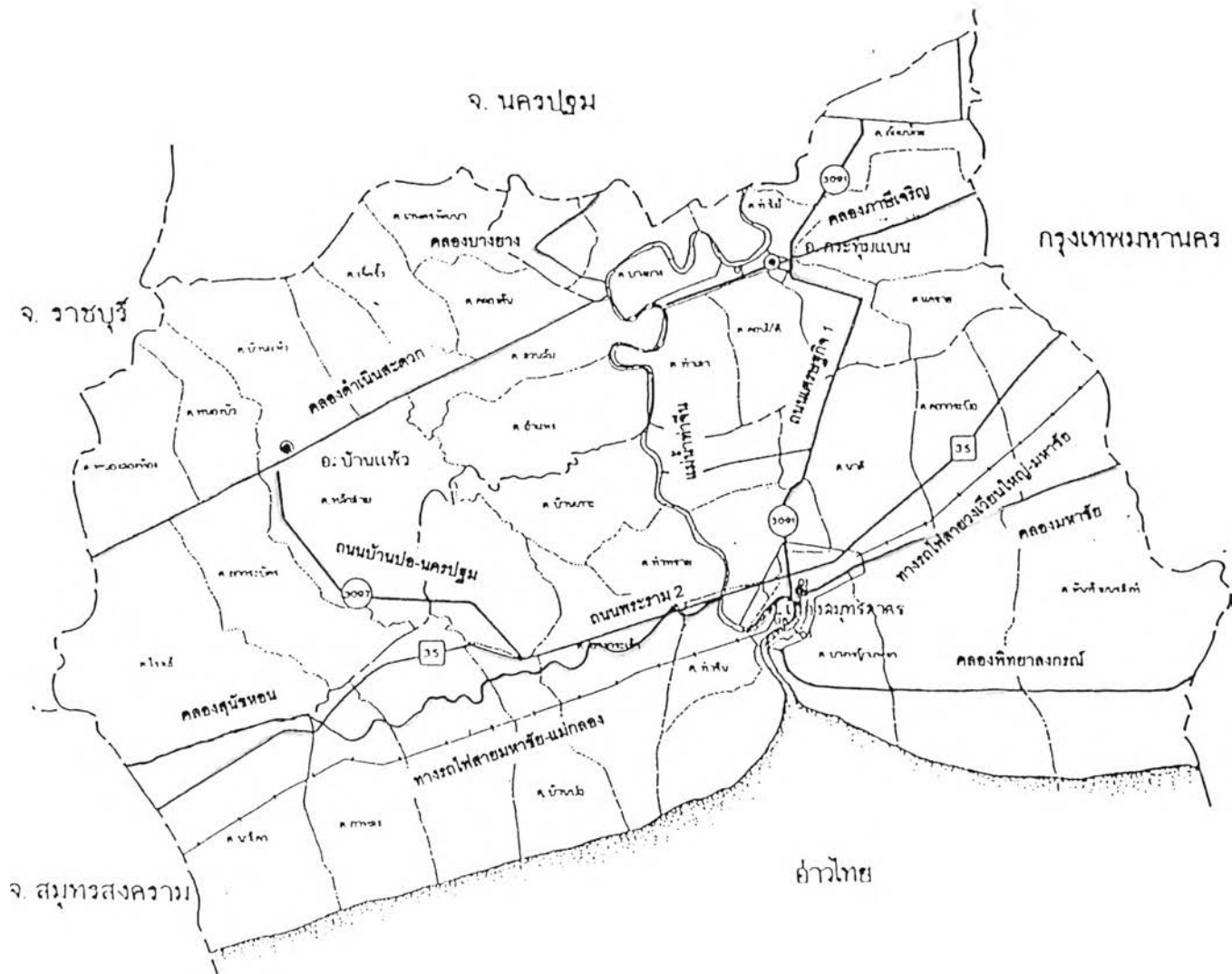
2) ระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ

การที่พื้นที่บริเวณเมืองสมุทรสาครเป็นย่านอุตสาหกรรมอย่างเห็นได้ชัดในจังหวัด สมุทรสาคร ระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ จึงเป็นปัจจัยสำคัญอีกอย่างหนึ่งในการตั้ง คูดให้มีการก่อตั้งโรงงานอุตสาหกรรม ระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการในจังหวัด สมุทรสาครได้แก่

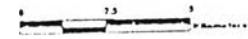
การไฟฟ้า การให้บริการด้านไฟฟ้าในพื้นที่เป็นไปอย่างทั่วถึงทุกตำบล โดยอยู่ในการควบคุมดูแลของการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค 3 หน่วยงานคือ การไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจังหวัดสมุทรสาคร การ ไฟฟ้าส่วนภูมิภาคอำเภอกระทุ่มแบน และการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคตำบลอ้อมน้อย ซึ่งมีเขตการให้ บริการดังนี้

บทบาทและความเชื่อมโยงของสะพานปลา
ที่มีต่อการพัฒนาเมืองสมุทรสาคร

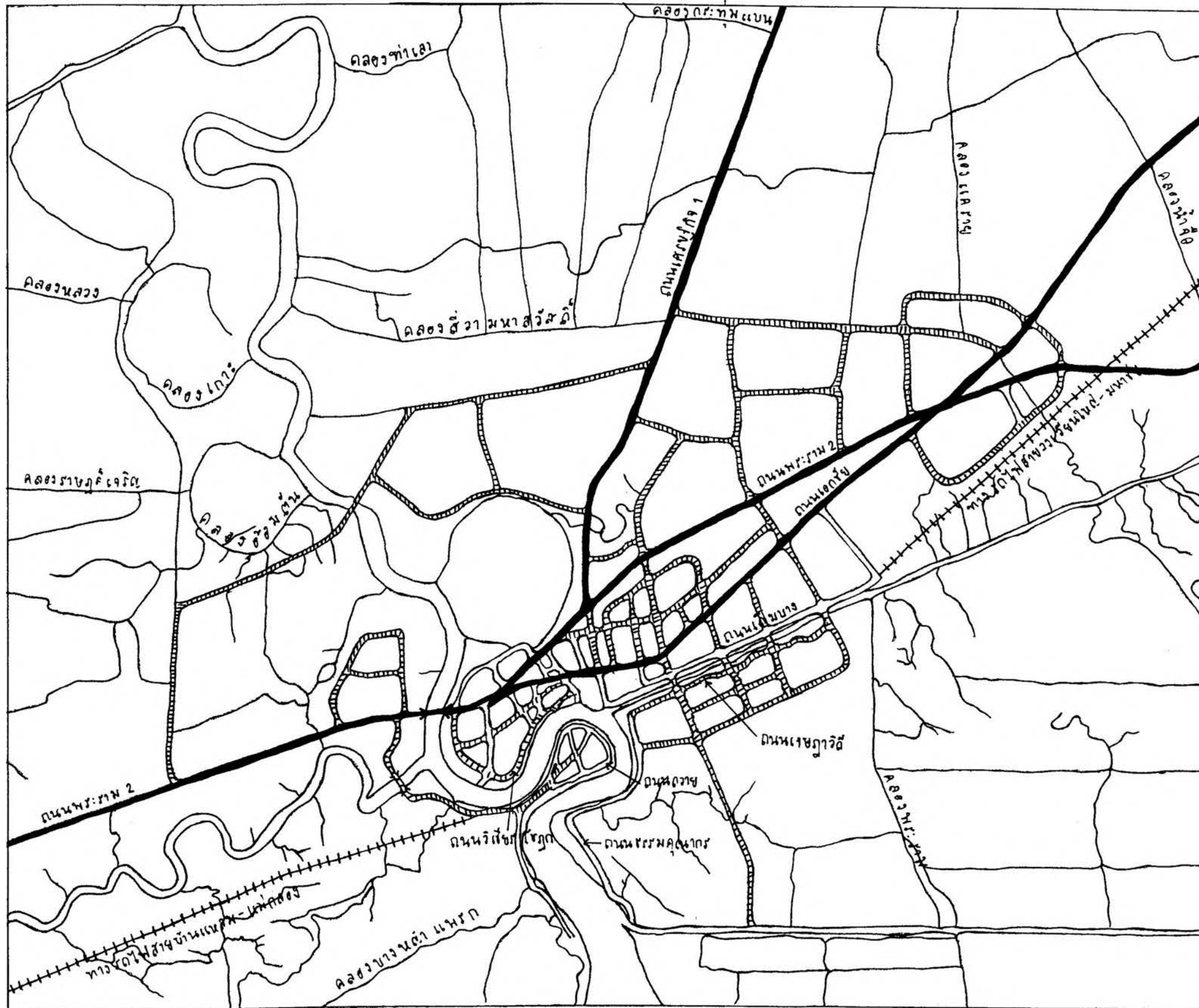
แผนที่ 3.8
แสดง เส้นทางคมนาคม

- สัญลักษณ์
- ทางหลวงแผ่นดิน
 - ทางหลวงจังหวัด
 - ทางรถไฟ
 - แม่น้ำ

ภาควิชา การวางแผนภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

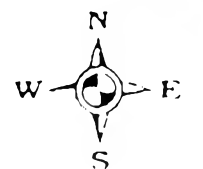
บทบาทและความเชื่อมโยงของสะพานปลา
ที่มีต่อการพัฒนาเมืองสมุทรสาคร

แผนที่ 3.9

แสดง เส้นทางคมนาคมในเมืองสมุทรสาคร

สัญลักษณ์

- ถนนสายหลัก
- ถนนสายรอง
- ถนนสายย่อย
- ทางรถไฟ
- แม่น้ำ, คลอง

ภาควิชา การวางแผนภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- ทิศเหนือ มีขอบเขตติดต่อกับเขตบริการของการไฟฟ้านครหลวงตามแนวถนนเอกชัย กิโลเมตรที่ 13
- ทิศตะวันออก มีขอบเขตติดต่อกับเขตบริการของการไฟฟ้านครหลวงตามแนวถนนพระราม 2 กิโลเมตรที่ 15
- ทิศตะวันตก มีขอบเขตการบริการติดต่อกับเขตบริการของการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค อำเภอกระทุ่มแบน ตามแนวถนนเศรษฐกิจ 1 กิโลเมตรที่ 13
- ทิศใต้ มีขอบเขตบริการติดต่อกับการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค จังหวัดสมุทรสาคร ตามแนวถนนพระราม 2 กิโลเมตรที่ 13

ในปี พ.ศ. 2540 มีจำนวนการให้บริการการจ่ายกระแสไฟฟ้ารวม 126,077 ราย จำแนกเป็นประเภทธุรกิจอุตสาหกรรม 7,752 ราย ร้านค้า 8,717 ราย ที่อยู่อาศัย 108,630 ราย สถานที่ราชการ 616 ราย และอื่นๆ 362 ราย

การประปา จังหวัดสมุทรสาครมีการประปาดังนี้

- การประปาเทศบาลเมืองสมุทรสาคร ดำเนินการจ่ายน้ำในเขตเทศบาลเมืองสมุทรสาคร มีบ่อบาดาลจำนวน 17 บ่อ ปริมาณการผลิตน้ำประปาต่อวัน 32,490 ลูกบาศก์เมตร จำนวนผู้ใช้น้ำ 10,340 ราย ความต้องการใช้น้ำของประชาชน 35,000 ลูกบาศก์เมตรต่อวัน ปัญหาคือ น้ำบาดาลมีฟลูออไรด์เกินมาตรฐานและน้ำบาดาลลดระดับลงทุกปี
- การประปาเทศบาลเมืองกระทุ่มแบน ดำเนินการจ่ายน้ำในเขตเทศบาลเมืองกระทุ่มแบน มีบ่อบาดาลจำนวน 7 บ่อ ปริมาณการผลิตน้ำประปาต่อวัน 450 ลูกบาศก์เมตร จำนวนผู้ใช้น้ำ 3,775 ราย ความต้องการใช้น้ำ 300 ลูกบาศก์เมตรต่อวัน ปัญหาคือ น้ำบาดาลมีฟลูออไรด์เกินมาตรฐานและน้ำบาดาลลดระดับลงทุกปี
- การประปาสุมทราคร ดำเนินการให้บริการจ่ายน้ำประปา ในบางส่วนของตำบลท่าฉลอม ตำบลบางหญ้าแพรก และตำบลท่าจีน มีบ่อบาดาลจำนวน 14 บ่อ ปริมาณการผลิตต่อวัน 29,520 ลูกบาศก์เมตร แต่ขณะนี้ใช้ผลิต 4 บ่อ ปริมาณการผลิตเพียง 7,440 ลูกบาศก์เมตรต่อวัน และขณะนี้กำลังปรับปรุงขยายการประปาสุมทราครส่วนที่ 2 เพื่อขยายเขตการให้บริการกับประชาชนที่อยู่ตามแนวถนนต่างๆ

โทรศัพท์ การใช้โทรศัพท์ในปัจจุบันกำลังมีการขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว อันเนื่องมาจากการขยายตัวทางเศรษฐกิจ พื้นที่อุตสาหกรรม และชุมชนมีความต้องการใช้บริการโทรศัพท์เป็นจำนวนมาก โดยจังหวัดสมุทรสาครมีชุมสายโทรศัพท์ที่สามารถให้บริการคือ ชุมสายโทรศัพท์สมุทรสาคร ชุมสายโทรศัพท์กระทุ่มแบน และชุมสายโทรศัพท์บ้านแพ้ว นอกจากนี้องค์การ

โทรศัพท์ยังได้จัดตั้งชุมสายโทรศัพท์ในนิคมอุตสาหกรรมอีก 1 ชุมสาย เพื่อรองรับกับโรงงานอุตสาหกรรมที่จะเกิดขึ้นในนิคมอุตสาหกรรม สำหรับการให้บริการโทรศัพท์สาธารณะนอกเหนือจากให้บริการในย่านที่ข่ายสายครอบคลุมแล้ว ยังเปิดให้บริการโทรศัพท์สาธารณะทางไกลชนบท และโทรศัพท์สาธารณะทางไกลชนบทระดับตำบลอีกด้วย ในปี พ.ศ. 2540 มีเลขหมายที่มีผู้เข้าใช้บริการรวม 44,664 เลขหมาย จำแนกเป็นภาคธุรกิจ จำนวน 10,522 เลขหมาย ที่อยู่อาศัย 32,349 เลขหมาย สถานที่ราชการ 652 เลขหมาย

3.4.9 ลักษณะการใช้ที่ดิน

สภาพทั่วไปของจังหวัดสมุทรสาครเป็นพื้นที่ราบลุ่ม สูงกว่าระดับน้ำทะเลประมาณ 1-2 เมตร มีแม่น้ำท่าจีนไหลผ่านตอนกลางของพื้นที่จากทางด้านเหนือไหลลงสู่อ่าวไทยที่อำเภอเมืองสมุทรสาคร มีคลองชลประทานจำนวนมากกระจายอยู่ทั่วพื้นที่ ทำให้การใช้ที่ดินครึ่งหนึ่งของจังหวัดเป็นไปเพื่อการเกษตรกรรม กล่าวคือ จำนวน 267,981 ไร่ หรือร้อยละ 50.37 ของพื้นที่จังหวัด (พื้นที่ทั้งจังหวัดประมาณ 532,015 ไร่) ส่วนพื้นที่ที่เหลือประมาณ 264,034 ไร่ เป็นเมือง หมู่บ้าน พื้นที่ก่อสร้างโรงงาน สถานประกอบการธุรกิจการค้า และที่รกร้างว่างเปล่า

ทางด้านทิศเหนือของจังหวัด เป็นพื้นที่การเกษตร ซึ่งประกอบไปด้วย นาข้าว สวนผลไม้ ซึ่งสวนผลไม้เหล่านี้จะอยู่ในบริเวณอำเภอบ้านแพ้ว และอำเภอกะทู้มแบน โดยเฉพาะพื้นที่ที่อยู่ใกล้คลองดำเนินสะดวกและคลองภาษีเจริญ จะมีการปลูกไม้ผลยืนต้น ผักผลไม้เป็นจำนวนมาก

ทางทิศใต้ เป็นบริเวณที่ราบและน้ำทะเลท่วมถึง มีสภาพเป็นป่าชายเลนและมีการทำนาเกลือ ซึ่งในเวลาต่อมาป่าชายเลนได้เปลี่ยนมาทำการเลี้ยงกุ้งเพิ่มมากขึ้น ในส่วนพื้นที่บริเวณน้ำท่วมไม่ถึง ได้มีการทำสวนมะพร้าวเป็นจำนวนมาก

3.4.9.1 ลักษณะการใช้ที่ดินในชนบท

เดิมในชนบทเกษตรกรมักปลูกบ้านเรือนอยู่ริมคลอง เพราะในอดีตการคมนาคมขนส่งทางน้ำสะดวก จึงเป็นเส้นทางสัญจรที่สำคัญ แต่สภาพปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากมีการสร้างถนนมากขึ้น ดังนั้นประชากรจึงได้มีการปลูกสร้างอาคารบ้านเรือนกันอย่างหนาแน่นตลอดแนวสองข้างถนน โดยสภาพบ้านเรือนจะมีลักษณะข้างหลังบ้านเป็นพื้นที่นาหรือสวน

3.4.9.2 ลักษณะการใช้ที่ดินในชุมชนเมือง

การใช้ที่ดินในบริเวณชุมชนเมือง มีการก่อสร้างอาคารอยู่หนาแน่นตามริมคลอง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นอาคารเก่า ส่วนอาคารใหม่สร้างอยู่ตามถนนที่ต่อจากถนนสายหลัก การปลูกสร้างอาคารจะขยายตัวออกไปทุกทิศทางที่มีถนนผ่าน จึงทำให้มีรูปร่างลักษณะเป็นกระจุกใหญ่ไปตามทางจราจรในใจกลางชุมชนและขยายตัวไปรอบๆมากขึ้น ทำให้การใช้ที่ดินในเมืองมีความหนาแน่นมาก และเป็นการใช้ที่ดินแบบผสมคือ มีทั้งอาคารที่อยู่อาศัย อาคารพาณิชย์ หนาอาคาร โรงงานอุตสาหกรรม ฯลฯ การใช้ประโยชน์ที่ดินแบ่งตามอำเภอได้ดังนี้

1) การใช้ประโยชน์ที่ดินในอำเภอเมืองสมุทรสาคร

ประเภทอุตสาหกรรม กระจุกกระจายอยู่ทั่วไปในเขตพื้นที่อำเภอเมืองสมุทรสาคร โดยมีความหนาแน่นตามแนวทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 35 (ถนนพระราม 2) และตามแนวทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3091 (ถนนเศรษฐกิจ 1) อุตสาหกรรมในพื้นที่นี้ส่วนใหญ่เป็นกิจการเกี่ยวกับอุตสาหกรรมแปรรูปและถนอมอาหาร อุตสาหกรรมอาหารสัตว์ อุตสาหกรรมห้องเย็น ผลิตภัณฑ์ทะเลแช่แข็งและอบแห้ง ผลิตภัณฑ์และผลไม้กระป๋อง ปลาป่น น้ำปลา อุตสาหกรรมทอผ้า ฯลฯ ซึ่งอยู่ในตำบลท่าทราย ท่าจีน นาดี โคกขาม บางน้ำจืด คอกกระบือ บางกระเจ้า บ้านเกาะ และตำบลชัยมงคล

ประเภทพาณิชย์กรรม กระจุกตัวหนาแน่นในเขตเทศบาลเมืองสมุทรสาคร บริเวณถนนเทศบาลตำบลหลังสถานีรถไฟและบริเวณใกล้เคียงโดยรอบ และกระจายตามแนวทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 35 (ถนนพระราม 2) บริเวณพื้นที่มหาชัยเมืองใหม่ และแนวทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3091 (ถนนเศรษฐกิจ 1) ช่วงเข้าตัวเทศบาลเมืองสมุทรสาคร

ประเภทที่อยู่อาศัย หนาแน่นบริเวณชุมชนเมืองเดิมในเขตเทศบาล เขตเทศบาลตำบล บางปลา และกระจายอยู่ทั่วไปในเขตพื้นที่อำเภอเมืองสมุทรสาคร

ประเภทอื่นๆ กระจายอยู่ทั่วไปในพื้นที่ เช่น การทำนาข้าว จะอยู่ในเขตพื้นที่ตำบลบางน้ำจืด คอกกระบือ นาดี บ้านเกาะ และตำบลชัยมงคล การทำสวนผลไม้ จะกระจายในเขตพื้นที่ตำบลท่าทราย ท่าจีน บ้านเกาะ และตำบลบางกระเจ้า การทำนาทุ่งนาเกลือ อยู่ในเขตพื้นที่ตำบลพันท้ายนรสิงห์ โคกขาม บางหญ้าแพรก บางกระเจ้า บ้านบ่อ บางโหวด กาทอง และตำบลนาโคก

2) การใช้ประโยชน์ที่ดินในอำเภอกระทุ่มแบน

ประเภทอุตสาหกรรม กระจายอยู่ทั่วไปในพื้นที่อำเภอกระทุ่มแบน แต่หนาแน่นบริเวณแนวทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 4 (ถนนเพชรเกษม) และตามแนวทางหลวงหมายเลข 3091 (ถนนเศรษฐกิจ 1) อุตสาหกรรมในพื้นที่ส่วนใหญ่จะเกี่ยวกับวัตถุดิบภายในพื้นที่ เช่น โรงงาน

อุตสาหกรรมแปรรูปและถนอมอาหาร อุตสาหกรรมอาหารสัตว์ อุตสาหกรรมห้องเย็น นอกจากนี้ยังมีอุตสาหกรรมเครื่องใช้ไฟฟ้า อุตสาหกรรมผลิตอุปกรณ์รถยนต์ อุตสาหกรรมผลิตวัสดุก่อสร้าง

ประเภทพาณิชย์กรรม กระจุกตัวอยู่ในเขตพื้นที่ที่มีประชากรหนาแน่นได้แก่ เขตเทศบาลเมืองกระทุ่มแบน เทศบาลตำบลอ้อมน้อย นอกจากนี้ยังกระจายอยู่ตามแนวทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3091 (ถนนเศรษฐกิจ 1) ช่วงตัดกับทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 4 (ถนนเพชรเกษม) และในพื้นที่โรงงานอุตสาหกรรม

ประเภทที่อยู่อาศัย หนาแน่นบริเวณเขตชุมชนได้แก่ เขตเทศบาลเมืองกระทุ่มแบน เทศบาลตำบลอ้อมน้อย และตามแนวลำคลองสำคัญได้แก่ คลองภาษีเจริญ นอกจากนี้ยังกระจายอยู่ทั่วไปในเขตอำเภอกระทุ่มแบน

ประเภทอื่นๆ กระจายทั่วไป เช่น การทำนาปลูกข้าว อยู่บริเวณที่ราบชายฝั่ง ตำบลหนองไข้ สวนหลวง แคราย อ้อมน้อย ดอนไก่ดี และตำบลยกกระบัตร นอกจากนี้ยังมีการปลูกถั่วต่างๆ ข้าวโพด ในพื้นที่ดังกล่าว การทำสวนผลไม้และปลูกผักจะอยู่บริเวณที่ราบใกล้กับฝั่งแม่น้ำ

3) การใช้ประโยชน์ที่ดินในอำเภอบ้านแพ้ว

ประเภทอุตสาหกรรม มีการกระจายตัวอยู่ตามแนวทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3097 (ถนนบ้านแพ้ว - พระประโทน) และแนวทางหลวงหมายเลข 35 (ถนนพระราม 2) อุตสาหกรรมในพื้นที่อำเภอบ้านแพ้วมีอยู่เบาบางมาก เนื่องจากอยู่ไกลจากแหล่งตลาดสำคัญคือ กรุงเทพมหานคร และการคมนาคมไม่สะดวก

ประเภทพาณิชย์กรรม กระจายอยู่ทั่วไปในพื้นที่ โดยมีมากบริเวณเขตชุมชนได้แก่ เขตเทศบาลตำบลบ้านแพ้ว และเทศบาลตำบลหลักห้า

ประเภทที่อยู่อาศัย หนาแน่นบริเวณเขตเทศบาลตำบลบ้านแพ้ว เทศบาลตำบลหลักห้า และตามแนวแม่น้ำลำคลอง เช่น แม่น้ำท่าจีน คลองดำเนินสะดวก นอกนั้นกระจายทั่วไปในพื้นที่อำเภอบ้านแพ้ว

ประเภทอื่นๆ เช่น การทำนา ทำสวน กระจายทั่วไปในพื้นที่ และตามแนวริมฝั่งคลอง โดยมีพื้นที่ทำการเพาะปลูกผัก สวนผลไม้ พืชไร่มากในบริเวณพื้นที่ตำบลหลักสอง หลักสาม บ้านแพ้ว และตำบลเจ็ดริ้ว

3.4.10 ผังเมืองรวมจังหวัดสมุทรสาคร

จังหวัดสมุทรสาครเป็นหนึ่งในจังหวัดปริมณฑลที่รองรับการเจริญเติบโตและการขยายตัวของกรุงเทพมหานคร จึงต้องมีการวางผังเมืองเพื่อรองรับการขยายตัว โดยมีประกาศเป็นกฎกระทรวงบังคับใช้แล้ว

ผังเมืองรวมเมืองสมุทรสาคร (แผนที่ 3.10 และ 3.11)

ผังเมืองรวมสมุทรสาคร ประกาศใช้ครั้งแรกฉบับที่ 38 (พ.ศ. 2530) ใช้บังคับระหว่างวันที่ 13 พฤศจิกายน พ.ศ. 2530 ถึงวันที่ 12 พฤศจิกายน พ.ศ. 2535 ครอบคลุมพื้นที่ประมาณ 16.95 ตารางกิโลเมตร ขณะนี้กรมการผังเมืองได้ทำการปรับปรุงผังและได้ขยายเขตผังเมืองรวมให้ครอบคลุมพื้นที่ประมาณ 159.63 ตารางกิโลเมตร และให้มีเขตผังติดกับกรุงเทพมหานคร และเขตอำเภอกระทุ่มแบน โดยมีเป้าหมายหลักในการวางผังคือ ส่งเสริมชุมชนเมืองให้เป็นศูนย์กลางการบริหาร การปกครอง ศูนย์การค้า และบริการของจังหวัด ส่งเสริมการอุตสาหกรรม และอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจการประมง ส่งเสริมการพัฒนาที่อยู่อาศัย และพาณิชย์กรรม ให้สัมพันธ์กับการพัฒนาอุตสาหกรรมในจังหวัด พัฒนาการบริการสังคม การสาธารณสุขูปโภค และสาธารณูปการ ให้เพียงพอและได้มาตรฐาน และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ปัจจุบันในเขตผังเมืองรวมเมืองสมุทรสาครมีการใช้ประโยชน์ที่ดินสืบสนปะปนอยู่ทั่วไป โดยเฉพาะในบริเวณพื้นที่นอกเขตผังเมืองรวมเดิม มีโรงงานอุตสาหกรรมเกิดขึ้นกระจัดกระจายปะปนกับชุมชนและในพื้นที่เกษตรกรรมเป็นจำนวนมาก เช่น อุตสาหกรรมหล่อหลอมโลหะ ซึ่งอยู่บริเวณทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3242 (ถนนเอกชัย) อุตสาหกรรมประเภทฟอกย้อม ทอผ้า และพิมพ์ผ้า อยู่บริเวณทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3091 (ถนนเศรษฐสุกิจ 1) และอุตสาหกรรมประเภทผลิตอาหาร ซึ่งเป็นอุตสาหกรรมที่สำคัญและมีอยู่ดั้งเดิมของชุมชน โดยอุตสาหกรรมเหล่านี้จะกระจายอยู่ทั่วไป นอกจากนี้มีการใช้ที่ดินเพื่อการพาณิชย์กรรมและที่อยู่อาศัยกระจายทั่วไปตามเส้นทางถนนสายหลัก

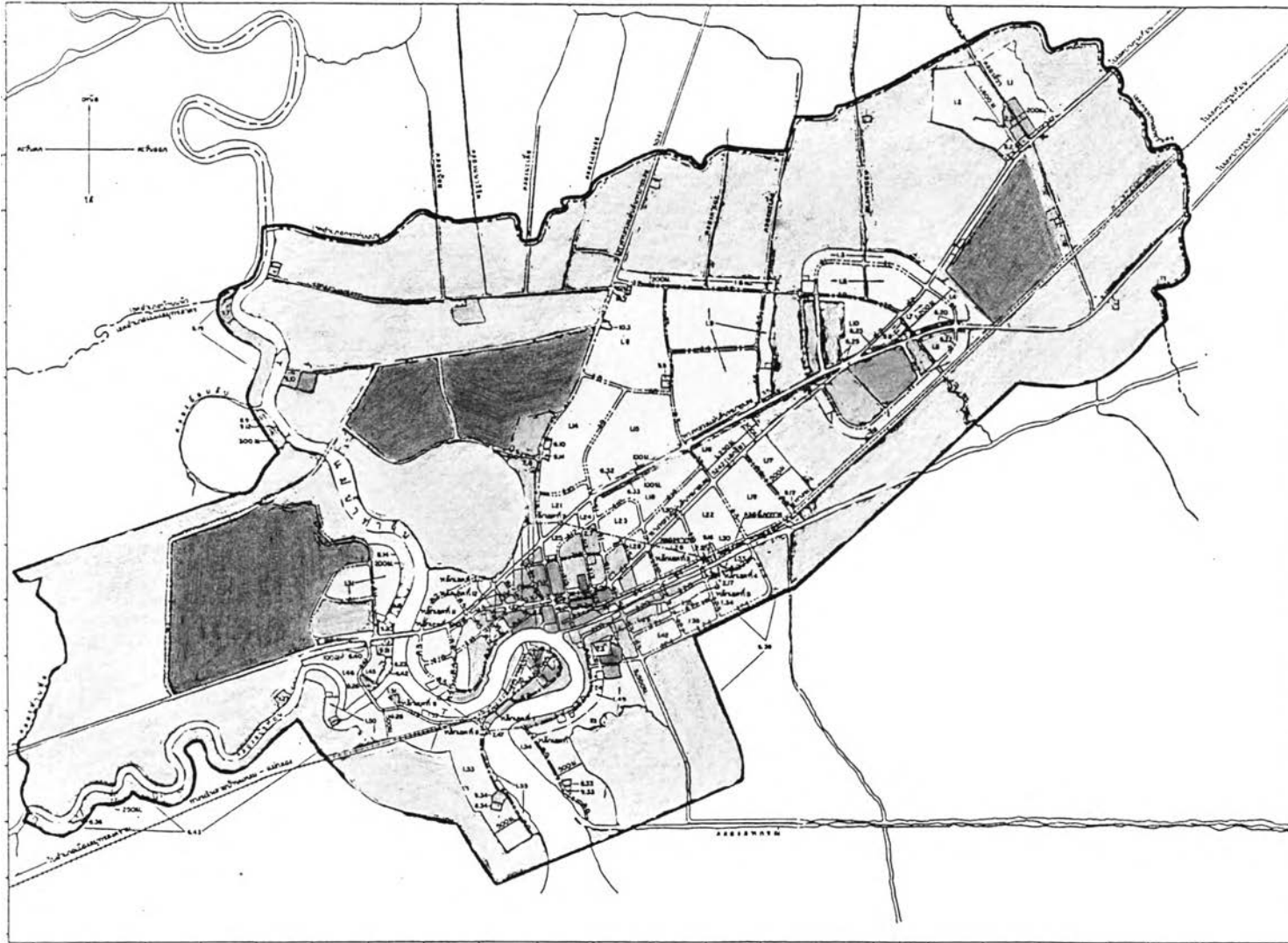
บทบาทและความเชื่อมโยงของสะพานปลา
ที่มีต่อการพัฒนาเมืองสมุทรสาคร

แผนที่ 3.10

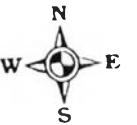
แสดง การใช้ประโยชน์ที่ดิน ปี พ.ศ. 2542
ในเขตผังเมืองรวมเมืองสมุทรสาคร

สัญลักษณ์

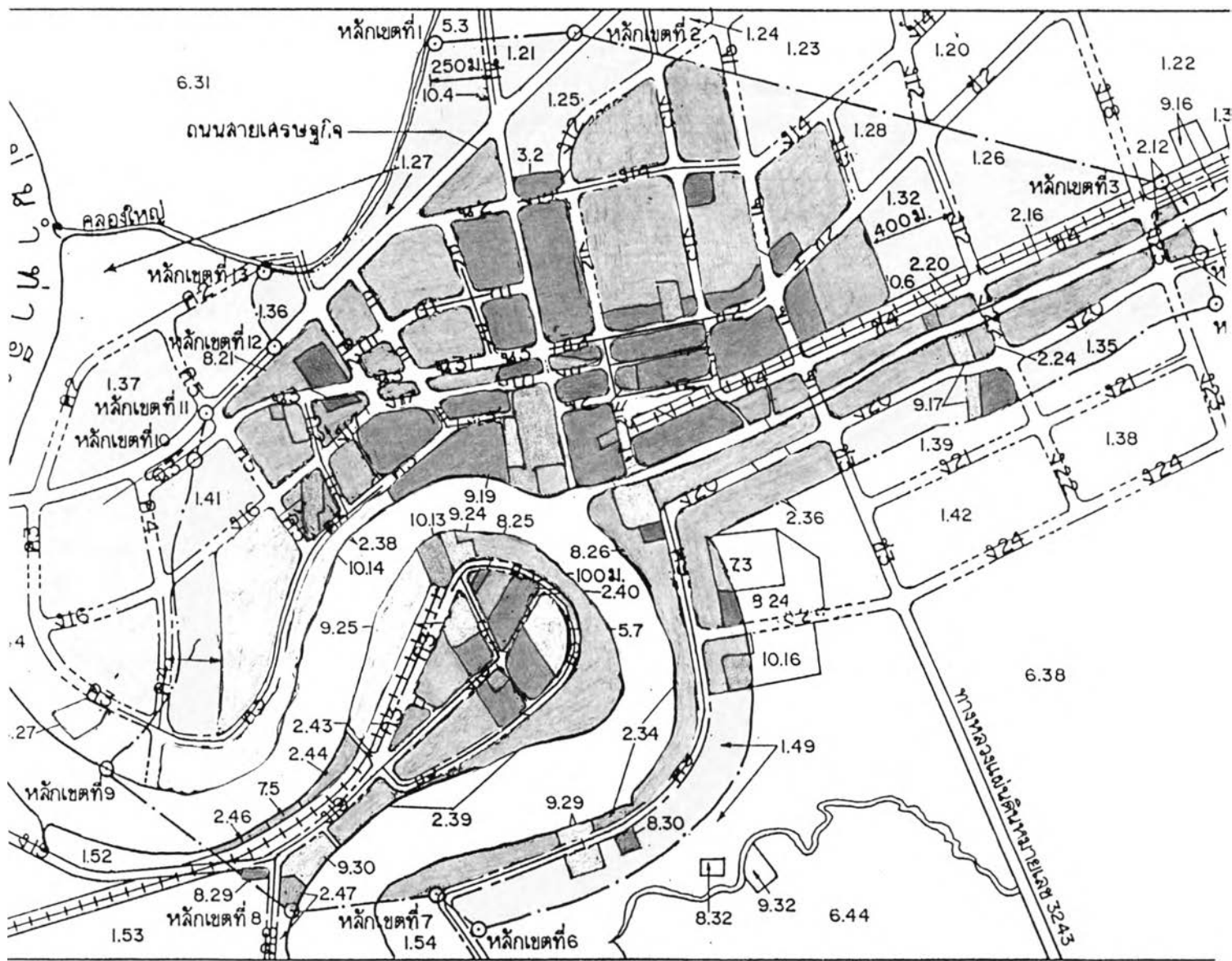
- ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นน้อย
- ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นปานกลาง
- ที่ดินประเภทพาณิชยกรรมและที่อยู่อาศัยหนาแน่นมาก
- ที่ดินประเภทอุตสาหกรรมและคลังสินค้า
- ที่ดินประเภทอุตสาหกรรมเฉพาะกิจ
- ที่ดินประเภทชนบทและเกษตรกรรม
- ที่ดินประเภทที่โล่งเพื่อนันทนาการและ
การรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม
- ที่ดินประเภทสถานการศึกษา
- ที่ดินประเภทสถานศาสนา
- ที่ดินประเภทสถานราชการ การสาธารณูปโภค
และสาธารณูปการ

0 500 1000 เมตร

ภาควิชา การวางผังภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

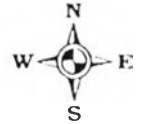
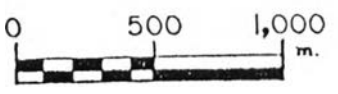

บทบาทและความเชื่อมโยงของสะพานปลา
ที่มีต่อการพัฒนาเมืองสมุทรสาคร

แผนที่ 3.11
แสดง การใช้ประโยชน์ที่ดิน ปี พ.ศ. 2542
ในเขตเทศบาลเมืองสมุทรสาคร

สัญลักษณ์

- ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นน้อย
- ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นปานกลาง
- ที่ดินประเภทพาณิชยกรรมและที่อยู่อาศัยหนาแน่นมาก
- ที่ดินประเภทอุตสาหกรรมเฉพาะกิจ
- ที่ดินประเภทที่โล่งเพื่อนันทนาการและ
การรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม
- ที่ดินประเภทสถาบันการศึกษา
- ที่ดินประเภทสถาบันศาสนา
- ที่ดินประเภทสถาบันราชการ การสาธารณูปโภค
และสาธารณูปการ

ภาควิชา การวางแผนภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

3.5 สรุป

จังหวัดสมุทรสาครเป็นจังหวัดหนึ่งในภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ซึ่งประกอบด้วย 6 จังหวัดคือ กรุงเทพมหานคร นครปฐม ปทุมธานี นนทบุรี สมุทรปราการ และสมุทรสาคร สภาพพื้นที่และที่ตั้งของสมุทรสาคร มีข้อได้เปรียบที่สำคัญต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมและชุมชน กล่าวคือ สมุทรสาครมีสิ่งอำนวยความสะดวกทางด้านคมนาคมขนส่ง มีระยะห่างจากกรุงเทพมหานครประมาณ 31 กิโลเมตร สามารถติดต่อได้ทั้งทางรถยนต์ ทางรถไฟ รวมทั้งมีเส้นทางน้ำอีกด้วย จังหวัดสมุทรสาครตั้งอยู่ใกล้ชายฝั่งทะเล สามารถลดค่าใช้จ่ายในการขนส่งบริเวณชายฝั่ง มีทรัพยากรหลายชนิด เช่น ประมง สวนมะพร้าว ป่าจาก นอกจากนี้ยังเป็นถิ่นนิยมของนักลงทุนอุตสาหกรรม เพราะอยู่ใกล้กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นตลาดใหญ่และแหล่งที่มาของวัตถุดิบ มีบริการขั้นพื้นฐานที่นับว่าสมบูรณ์พอควร

จะเห็นว่าการขยายตัวของเมืองและชุมชนในปัจจุบัน มีการขยายตัวออกสู่พื้นที่ชานเมืองอย่างรวดเร็วทำให้ต้องมีการสรรหาพื้นที่เพื่อรองรับการขยายตัวของเมือง ผลจากการขยายตัวอย่างรวดเร็วนี้มีผลสืบเนื่องมาจากการขยายตัวทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญ จังหวัดสมุทรสาครนับว่ามีบทบาทสำคัญในการขยายตัวทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะธุรกิจด้านการประมง เพราะประชากรส่วนใหญ่ทำอาชีพประมงโดยเฉพาะในเขตเมืองที่มีอาณาบริเวณอยู่ติดกับชายฝั่งทะเล ซึ่งอาชีพประมงนี้เองที่สามารถนำรายได้มาสู่ครอบครัวและชุมชน และถือได้ว่าจังหวัดสมุทรสาครเป็นแหล่งประมงที่สำคัญแหล่งหนึ่งของประเทศ เพราะสามารถผลิตอาหารโปรตีนสูงที่ได้จากสัตว์น้ำ ไม่เฉพาะผลิตเพื่อบริโภคภายในจังหวัดเท่านั้นแต่ยังสามารถผลิตเป็นสินค้าส่งออกที่สำคัญไปยังจังหวัดใกล้เคียงทั่วประเทศและยังส่งออกไปยังต่างประเทศอีกด้วย และจากการเป็นแหล่งประมงที่สำคัญทำให้เกิดท่าเรือหรือสะพานปลาสำหรับขนถ่ายสินค้าสัตว์น้ำเป็นจำนวนมาก ซึ่งสามารถรองรับจำนวนเรือประมงที่มาใช้บริการทั้งเรือประมงภายในจังหวัดและเรือประมงจากจังหวัดใกล้เคียง ทำให้เศรษฐกิจของจังหวัดเจริญเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็ว ดังจะเห็นได้จากอุตสาหกรรมประมงที่ส่งผลให้เกิดอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการประมงประเภทต่างๆมากมาย เช่น อุตสาหกรรมห้องเย็น อุตสาหกรรมแปรรูปสัตว์น้ำ ฯลฯ ซึ่งมีส่วนช่วยส่งเสริมการจ้างงานของคนในชุมชนให้มีรายได้เพิ่มขึ้น นอกจากนี้ยังมีการหลั่งไหลแรงงานจากต่างประเทศเข้าสู่จังหวัดสมุทรสาครอีกด้วย โดยที่ตั้งของโรงงานส่วนใหญ่อยู่ในเขตเมืองและได้ขยายออกสู่พื้นที่ชานเมืองเพิ่มมากขึ้น

นอกจากชื่อเสียงในด้านการประมงที่งานวิจัยฉบับนี้เน้นเป็นบทบาทหลักแล้ว ด้านเกษตรกรรมของจังหวัดสมุทรสาครเองก็มีบทบาทสำคัญในการส่งออกสินค้าประเภทไม้ดอก-ไม้ประดับ ไม้ผล โดยเฉพาะกล้วยไม้ มะพร้าว น้ำหอม และมะนาว ที่เป็นสินค้าส่งออกที่นำรายได้มาสู่จังหวัดสมุทรสาครและทำให้มีชื่อเสียงมาก ประกอบกับมีสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น การคมนาคมทางรถยนต์ ทางน้ำ และมีระยะห่างจากกรุงเทพฯเพียง 30 กิโลเมตร ซึ่งถือว่ากรุงเทพฯเป็นตลาดสินค้าที่ใหญ่ของประเทศ ทำให้การขนถ่ายสินค้าเป็นไปอย่างสะดวกรวดเร็ว นอกจากนี้เมืองสมุทรสาครยังเป็นประตูที่เชื่อมไปสู่ภาคใต้ได้อีกด้วย